

Interventie

Make a Move

Erkenning

Erkend door deelcommissie Jeugdgezondheidszorg, preventie en gezondheidsbevordering

Datum: 13 juni 2024
Oordeel: Goed onderbouwd

De referentie naar dit document is: Jonker, de Haas, Kuyper, Ohlrichs (februari 2024).
Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Make a Move'. Utrecht: Nederlands
Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Inhoud.....	3
Samenvatting	4
Doelgroep	4
Doel	4
Aanpak	4
Materiaal	4
Onderbouwing	4
Onderzoek.....	5
1. Uitgebreide beschrijving	7
1.1 Doelgroep.....	7
1.2 Doel.....	8
1.3 Aanpak	9
2. Uitvoering	14
3. Onderbouwing.....	18
4. Onderzoek.....	27
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	27
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten	29
5. Samenvatting Werkzame elementen	32
6. Aangehaalde literatuur.....	33

Samenvatting

Make a Move is een groepsounselingsprogramma over seksualiteit en relaties voor jongens met een vmbo/mbo-niveau (praktisch opgeleide jongens) en jongens die jeugdhulp ontvangen. De interventie is gericht op het bevorderen van de seksuele gezondheid en het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. In acht bijeenkomsten gaan jongens in een groep met elkaar aan de slag. De jongens leren over wensen en grenzen en hoe je op een prettige en respectvolle wijze met elkaar omgaat in vriendschap, relatie of bij seks. Ze worden hierbij begeleid door voor dit programma opgeleide trainers. Make a Move maakt deel uit van vier als goed onderbouwd erkende programma's, namelijk Girls' Talk voor meiden met een vmbo/mbo-niveau, Girls Talk+ voor meiden met een lichte verstandelijke beperking en Make a Move+ voor jongens met een lichte verstandelijke beperking.

Doelgroep

Make a Move is bedoeld voor jongens van 12 tot 18 jaar met een vmbo/mbo-niveau (praktisch opgeleide jongens) en jongens die jeugdhulp krijgen. Het programma kan ingezet worden in organisaties voor jeugd- en opvoedhulp, onderwijs of jongerenwerk. De interventie is geschikt voor jongens met verschillende achtergronden.

Doel

Make a Move heeft als doel het bevorderen van (aspecten van) seksuele gezondheid en het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag bij jongens. Met Make a Move wordt beoogd dat jongens binnen relationele en seksuele interacties aanvaardbaar en positief gedrag vertonen, passend bij hun leeftijd en omstandigheden. Onder aanvaardbaar en positief seksueel gedrag verstaan we gedrag dat voldoet aan volgende criteria van het Sensoa Vlaggensysteem: wederzijdse toestemming, vrijwilligheid, gelijkwaardigheid, passend bij leeftijd of ontwikkeling, passend bij de context, en geen ongunstige impact.

Aanpak

Het programma bestaat uit acht groepsbijeenkomsten van 90 minuten. De groep wordt bij voorkeur begeleid door twee trainers. Deze trainers zijn getraind door Rutgers en werkzaam in de jeugdzorg, het onderwijs of het jongerenwerk. Elke bijeenkomst heeft een centraal thema en bestaat uit verschillende opdrachten. Interactieve filmpjes, voorbeeldsituaties, rollenspel en modeling zijn kernelementen van het programma, die gekoppeld zijn aan de diverse opdrachten.

Materiaal

De trainers ontvangen in de voorbereidende training van Rutgers een handleiding met daarin de onderbouwing en achtergrond van het programma en een beschrijving van alle bijeenkomsten. Bij alle bijeenkomsten horen werkbladen voor de jongens. De trainers ontvangen alle overige benodigde materialen digitaal, zoals links naar online beeldmateriaal bij de opdrachten, een wervingsfolder, een informatiefolder voor ouders en een model-certificaat voor de jongens.

Onderbouwing

Om het doel te bereiken wordt in Make a Move gewerkt aan kennis over aanvaardbaar en positief seksueel gedrag, een positieve attitude ten aanzien van dit gedrag, het

vertrouwen in zichzelf om dit gedrag uit te kunnen voeren (eigen-effectiviteit) en de intentie om dat ook te doen. Dit zijn de belangrijkste voorspellers van gedrag volgens het ASE-model en Information-Motivation-Behavioral Skills model. Tijdens discussies en rollenspellen worden jongens gestimuleerd om te reflecteren op hun eigen ideeën en gedrag en de mening van anderen. Disfunctionele gedachten worden uitgedaagd, mythes en vooroordelen ontkracht, onjuiste kennis gecorrigeerd en positieve attitudes en gewenst gedrag positief bekrachtigd. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van verschillende technieken die effectief zijn gebleken bij vaardigheidstraining. Jongens krijgen criteria aangereikt voor aanvaardbaar en positief seksueel gedrag, leren deze toe te passen middels rollenspellen, proberen het beoogde gedrag zelf actief uit en krijgen hier feedback op (*enactive learning*), en observeren en geven feedback aan anderen (*observational learning*).

Onderzoek

Een effectstudie in instellingen voor jeugd- en opvoedhulp, uitgevoerd door Universiteit Maastricht (2015) vond geen effect van Make a Move op de belangrijkste uitkomstmaten. De kans bestaat dat geen effect werd gevonden, omdat het programma tijdens de proefimplementatie vaak niet werd uitgevoerd zoals bedoeld, vermoedelijk vanwege transitie van de jeugdzorg naar de gemeenten en de daarbij behorende bezuinigingen en ontslagen. Wel wezen de scores op sociale norm en eigen-effectiviteit ten aanzien van groepsdruk in de gewenste richting.

Een bereik- en behoefteonderzoek (Coehoorn, 2021) wees uit dat sinds de start van Make a Move in 2012 430 professionals zijn getraind in Make a Move. Ruim 9.800 jongens zijn getraind in ongeveer 1.500 trainingen; 54% in de jeugdzorg, 46% in het onderwijs, en 14% in welzijns- en jongerenwerk. Belemmeringen bij de implementatie: het vol krijgen van groepen (mede door covid-19), gebrek aan ruimte om het programma in te passen naast andere werkzaamheden, en het niet altijd kunnen uitvoeren van alle onderdelen. Veel trainers hebben behoefte aan (aanvullende) informatie over recente ontwikkelingen op online gebied.

Een proces- en effectevaluatie van Erasmus Universiteit Rotterdam en Atria (2023/2024) laat zien dat Make a Move over het algemeen goed gewaardeerd wordt (Verbeek et al., 2023, 2024). De waardering en relevantie van het programma werd meermaals benadrukt door trainers en deelnemers. Aanpassingen doorgevoerd naar aanleiding van de vorige procesevaluatie (Van Lieshout et al., 2015) lijken te werken. Zo is de programma-integriteit verbeterd en organisatorische problemen die trainers ondervinden bij het implementeren van Make a Move binnen hun organisatie zijn afgenomen. Nieuwe trainers lijken het belang van de intakegesprekken te erkennen en ze waarderen de flexibiliteit van het programma. Deelnemende jongens gaven aan dat zij na de training makkelijker over seks kunnen praten en meer wisten over o.a. wensen en grenzen aangeven en respecteren. Ook was bij een aantal jongens hun zelfvertrouwen wat betreft flirten, daten en seks omhooggegaan na het volgen van Make a Move..

Uit bovengenoemde effectstudie is bewijs naar voren gekomen voor de effectiviteit van Make a Move op de doelen van Make a Move, namelijk op het verbeteren van vaardigheden (weerbaarheid tegen groepsdruk en relationele en seksuele interactiecompetentie) en eigen-effectiviteit (communiceren met een seksuele partner en herkennen en respecteren van seksuele grenzen) en bewijs op sommige verwachte attitudeveranderingen (vermindering in geloven van verkrachtingsmythes) en intenties (negatieve intenties bij seksuele afwijzing). Er is geen bewijs gevonden voor effecten op

sociale normen en verminderde ervaringen met seksuele en relationele grensoverschrijding. Het beïnvloeden van sociale normen is echter geen doel van Make a Move. Make a Move richt zich op het weerbaar maken van jongens tegen negatieve sociale invloed. De studie laat zien dat Make a Move dat doel wel behaalt. Een belangrijke beperking in de studie was dat niet altijd het programma volledig werd uitgevoerd, wat de uitkomsten van de studie kan hebben beïnvloed. Rutgers blijft zich inzetten op verbetering van de programma-integriteit en kwaliteitsbewaking.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

Make a Move is bedoeld voor jongens met een vmbo/mbo-niveau (praktisch opgeleide jongens) en jongens die jeugdhulp krijgen in de leeftijd van 12 tot 18 jaar. Het programma is bedoeld voor jongens met enige relationele en/of seksuele interesse of ervaring. Make a Move is specifiek ontwikkeld voor hetero- en biseksuele jongens. Ook homoseksuele jongens kunnen deelnemen en profijt hebben van Make a Move, omdat de meeste opdrachten ook voor hen toepasbaar zijn en het taalgebruik ook voor hen geschikt is. Veel jongeren in deze leeftijd zijn nog aan het ontdekken op wie ze vallen. Make a Move is daarom geschikt voor jongens met verschillende achtergronden.

Selectie van doelgroepen

De organisaties en trainers - uit de jeugdzorg, het jongerenwerk en het onderwijs - bepalen zelf bij welke jongeren Make a Move wordt ingezet. De jongeren kunnen ook door een verwijzer worden aangemeld (zie 1.3 Werving). De jongens die voor Make a Move geselecteerd kunnen worden zijn praktisch opgeleide jongens en jongens die jeugdhulp ontvangen, omdat zij in het algemeen meer risico lopen op het vertonen van seksueel grensoverschrijdend gedrag (zie 3. Onderbouwing). Idealiter wordt Make a Move als vast onderdeel in het interventieaanbod of lesprogramma van organisaties ingezet, zodat zoveel mogelijk jongens uit de doelgroep hiervan kunnen profiteren. Bij het werven van de jongeren wordt een aantal criteria gehanteerd:

Inclusiecriteria voor deelname aan Make a Move zijn:

- Jongens van 12 tot 18 jaar.
- Jongens met een vmbo/mbo-opleidingsniveau.
- Jongens hebben basiskennis met betrekking tot seksualiteit.
- Jongens hebben enige relationele en/of seksuele interesse of ervaring.

Contra-indicaties voor deelname zijn:

- IQ lager dan 80.
- Niet in een groep kunnen functioneren.
- Ernstig seksueel trauma.
- Ernstige psychische/psychiatrische problematiek.

Ervaring met ernstig seksueel trauma of ernstige psychische of psychiatrische problematiek kan deelname in de weg staan, maar dat hoeft niet. Het advies is om bij twijfel over mogelijk belemmerende factoren een deskundige te raadplegen. Afhankelijk van de setting kan het hierbij om een orthopedagoog, psycholoog of zorgcoördinator gaan.

Intakegesprek

Voorafgaand aan het programma heeft de trainer met elke potentiële deelnemer een intakegesprek dat ongeveer 15 minuten duurt. De trainer besluit op basis van dit gesprek of al eerder in overleg met anderen of de jongere wel of niet kan deelnemen. Trainers zijn bijvoorbeeld via het dossier van de jongeren al bekend met hun achtergrond (zoals kunnen functioneren in een groep). Daarnaast heeft dit gesprek een motiverend en informerend karakter. In dit gesprek wordt duidelijk gemaakt wat Make a Move inhoudt,

wat verwachtingen en (positieve) leerdoelen van de jongen zijn en wat het programma hem kan opleveren en of er mogelijk factoren spelen die deelname in de weg staan.

Leeftijd en ontwikkelingsfase

De kalenderleeftijd van jongeren is minder relevant dan de seksuele ontwikkelingsfase waarin zij zitten. De trainer kan er bijvoorbeeld voor kiezen om jongeren die net buiten de beoogde leeftijd vallen toch mee te laten doen.

Betrokkenheid doelgroep

- Bij de ontwikkeling van Make a Move zijn inhoudelijke experts, de doelgroep en de begeleiders actief betrokken. De eerste versie is uitgetest in enkele pilotgroepen in de residentiële jeugdzorg. Feedback van de deelnemers over de training en de trainers zijn zoveel mogelijk verwerkt bij de aanpassing van de eerste versie. Na de proefimplementatie heeft een aantal jongens (N=22) via evaluatieformulieren hun mening gegeven over de training, de opdrachten, duur van de training en de begeleiding. Zij waardeerden Make a Move over het algemeen positief en vonden de opdrachten leuk. Het aantal van 8 bijeenkomsten vonden ze goed, sommige jongens wilden er zelfs meer. Hun feedback is meegenomen in het definitieve programma. Daarnaast hebben reguliere begeleiders van de jongens bij de proefimplementatie samen met een trainer van Rutgers de jongensgroepen getraind. Alle trainers waren positief over (grote delen van) het programma, en de behoefte aan een interventie als deze stond voor niemand ter discussie. Op basis van deze ervaringen is het materiaal verder bijgesteld, zoals minder werkvormen per bijeenkomst, het benadrukken van het belang van intakegespreken en er is meer maatwerk en flexibiliteit mogelijk door toevoegen van varianten in opdrachten en reserve-opdrachten (zie hoofdstuk 4).
- Op basis van de uitkomsten van een behoefteonderzoek onder trainers van Make a Move (2021) en een procesevaluatie onder trainers en deelnemers (2023) wordt momenteel bekeken hoe we trainers verder kunnen ondersteunen. De behoefte aan meer informatie op online gebied en achtergronden in gender- en seksuele diversiteit is meegenomen in de train-de-trainer voor dit programma en in terugkomdagen. Daarnaast worden trainers via nieuwsbrieven en sociale media kanalen gewezen op beschikbare tools en materialen, zoals de aparte module 'Seks Online' (Rutgers 2021) (zie hoofdstuk 4).

1.2 Doel

Hoofddoel

Het doel van Make a Move is dat jongens aanvaardbaar en positief gedrag vertonen binnen relationele en seksuele interacties, om daarmee de kans op het uitoefenen van seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen. Onder aanvaardbaar en positief gedrag verstaan we gedrag waarbij sprake is van wederzijdse toestemming, vrijwilligheid, gelijkwaardigheid, geen ongunstige impact, dat past bij de leeftijd en de context. Dit zijn de 6 criteria voor gezond seksueel gedrag uit Sensoa Vlaggensysteem (Frans & Franck, 2017).

Subdoelen

Subdoelen op determinantenniveau zijn de volgende:

1. Kennis

- Jongens weten wat aanvaardbaar en positief seksueel gedrag inhoudt (zijn op de hoogte van de 6 criteria) en wat ervoor nodig is om dit te realiseren

2. Attitude

- Jongens hebben een positieve houding ten aanzien van aanvaardbaar en positief seksueel gedrag
- 3. Sociale invloed
  - Jongens zijn weerbaar tegen negatieve sociale druk uit de omgeving (zoals groepsdruk)
- 4. Eigen-effectiviteit
  - Jongens geven aan in staat te zijn om zich op een aanvaardbare en positieve manier te gedragen in relationele en seksuele interacties
- 5. Vaardigheden
  - Jongens reageren adequaat (niet-grensoverschrijdend) in relationele en seksuele interacties
  - Jongens reguleren hun gedrag in relationele en seksuele interacties
  - Jongens bieden weerstand tegen negatieve sociale druk uit de omgeving, zoals groepsdruk en nemen eigen verantwoordelijkheid binnen een groepssituatie
- 6. Intentie
  - Jongens hebben de intentie om zich op een aanvaardbare en positieve manier te gedragen in relationele en seksuele interacties

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

Make a Move bestaat uit acht wekelijkse groepsbijeenkomsten van 90 minuten. In elke bijeenkomst staat een thema centraal. De bijeenkomsten hebben dezelfde opbouw en structuur:

- een introductie en terugblik van het thema
- vaste (verplichte) opdrachten
- een afsluiting met vaste onderdelen

Bij sommige opdrachten staan verschillende uitvoeringsvarianten beschreven voor maatwerk, zoals de keuze uit uitvoering in 2 teams of deels individueel (via post-its) van een opdracht. Ook zijn er enkele reserveopdrachten die de trainer in kan zetten. Deze zijn vooral bedoeld als aanvulling op het programma. Het programma biedt ruimte om ongeveer halverwege iedere bijeenkomst een pauze in te lassen.

De verschillende thema's worden stapsgewijs aangeboden. In de eerste bijeenkomst wordt aandacht besteed aan kennismaking, groepsvorming en groepsregels die de veiligheid en het vertrouwen bevorderen. In de andere bijeenkomsten is veiligheid en vertrouwen een doorlopend aandachtspunt. De wat 'zwaardere' onderwerpen, zoals risico's en grensoverschrijding, komen in de latere bijeenkomsten aan bod. De jongens zijn dan meer vertrouwd met elkaar waardoor het in het algemeen makkelijker is om over deze onderwerpen en eventueel over eigen (intieme, prettige en minder prettige) ervaringen te praten. Om jongens uit te dagen en te motiveren tot actieve deelname heeft het programma een wedstrijdelement, waarmee zij punten kunnen verdienen voor gewenst, positief gedrag en het goed uitvoeren van een opdracht (zie programma). Trainers dienen het programma aan te houden en uit te voeren zoals beschreven in de handleiding. Trainers sluiten hierbij aan bij de kenmerken van de eigen groep qua leeftijd en niveau, bijvoorbeeld in taalgebruik en door voorbeelden te gebruiken die aansluiten bij de belevingswereld van jongens en eigen situatie van de jongere. De trainers zijn werkzaam in de jeugdzorg en het onderwijs, waarvan verwacht kan worden dat zij in staat zijn hun communicatie af te stemmen met de doelgroep. Daarnaast worden deze professionals in de verplichte training van Rutgers getraind in de begeleidingsstijl van Make a Move: groepscoaching (zie hfd. 3 onderbouwing/methoden). Het counsellen loopt als rode draad door de verplichte training van Rutgers.

Duo-begeleiding

De groepsinterventie wordt bij voorkeur uitgevoerd door twee trainers, waarvan er in ieder geval één man is. Duo-begeleiding geeft meer ruimte om voldoende aandacht te kunnen geven aan de inhoudelijke en procesmatige aspecten in de groep en het inspringen op onverwachte gebeurtenissen. Het is een pré als er verschillen bestaan tussen de twee trainers, bijvoorbeeld qua relatiestatus of culturele achtergrond. Deze verschillen kunnen ervoor zorgen dat de deelnemers verschillende invalshoeken en standpunten horen. Bij groepen van meer dan acht jongens is begeleiding van twee trainers een belangrijke randvoorwaarde (zie groepssamenstelling).

Groepssamenstelling

De gewenste groepsgrootte is 6 tot 8 jongens. Bij een grote groep jongens (> 8 deelnemers) is het risico aanwezig dat de groep te druk wordt en persoonlijke vragen en ervaringen te weinig aan bod komen. Om de doelen te kunnen behalen bij grotere groepen is uitvoering van Make a Move door twee trainers een randvoorwaarde. Een bepaalde mate van homogeniteit in de groep wat betreft achtergrond, leeftijd en ervaring met en interesse in seksualiteit en relaties blijkt in de praktijk het prettigst te werken. Verschillen kunnen een verrijking zijn, maar als verschillen te groot zijn, kunnen ze een belemmering vormen. Bijvoorbeeld in groep waarin de leeftijd erg varieert kunnen de 17-jarigen de 13-jarigen als onvolwaardige gesprekspartners zien. Ook een te groot verschil in seksuele ervaring werkt meestal niet goed. Tot op zekere hoogte vinden jongens met meer ervaring het vaak interessanter hierover te vertellen en vinden jongens met zonder/met minder ervaring het interessanter om dit te horen. Maar na verloop van tijd kunnen deze verschillen toch een belemmering vormen met het risico dat er voor beiden onvoldoende aan hun leerbehoeften wordt voldaan. Daarnaast is het belangrijk dat de jongens zich veilig bij elkaar voelen in de groep. Het is aan de trainers om in te schatten of dit zo is.

Inhoud van de interventie

Werving

De werving van organisaties en trainers om Make a Move uit te voeren, is een vast onderdeel in de implementatieactiviteiten van Rutgers (zie verder hoofdstuk 2 Implementatie). Organisaties (en trainers) voor jeugd- en opvoedhulp, het onderwijs en het jongerenwerk zijn verantwoordelijk voor de werving van de jongens. Een folder voor jongeren over wat Make a Move is en wat het de jongeren kan opleveren, maakt onderdeel uit van het materiaal dat voor alle trainers beschikbaar is na hun scholing. De folder kan gebruikt worden bij de werving. De werving kan verschillen per setting waarin Make a Move uitgevoerd wordt. In de praktijk komen vooral drie vormen van deelname voor: vrijwillige deelname, deelname op verwijzing of reguliere deelname.

- Vrijwillige deelname: jongens worden door de organisatie (geschoolde trainers, zoals docent, jongerenwerker of jeugdzorgwerker) geïnformeerd over Make a Move en uitgenodigd om zich aan te melden. Bijvoorbeeld als naschoolse activiteit of als activiteit binnen het jeugdwerk. Elke setting heeft eigen kanalen om jongens te informeren.
- Deelname op verwijzing: een jongen wordt geadviseerd om deel te nemen, bijvoorbeeld door de zorgcoördinator van een school of gedragskundige van een instelling die de verwijzing bespreekt met de geschoolde trainer van de organisatie.
- Reguliere deelname: wanneer Make a Move een vast onderdeel is van een begeleidingstraject in de jeugdzorg of lesprogramma in het onderwijs.

In alle drie situaties is het van belang dat de jongen vooraf goed geïnformeerd is over wat Make a Move is en wat het programma de jongen kan opleveren, om zo een gemotiveerde deelname te bevorderen.

Programma

Het programma van Make a Move bestaat uit acht bijeenkomsten.

Tabel 1. Overzicht bijeenkomsten en thema's Make a Move

Programma Make a Move		Duur
Vooraf	Intakegesprek	15 min
Bijeenkomst 1	<i>Jongens!</i> Jongens maken op een speelse manier kennis met elkaar, de trainer en het onderwerp. Met elkaar worden groepsregels opgesteld om een veilig klimaat te scheppen. De Make a Move-wedstrijd wordt geïntroduceerd. In een brainstormopdracht wordt verkend wat allemaal met seksualiteit en mannelijkheid te maken heeft. Jongens worden zich ervan bewust dat hier verschillende opvattingen over zijn.	1,5 uur
Bijeenkomst 2	<i>Vrienden en vriendinnen</i> Het thema vriendschap en relaties wordt verkend met een groepsgesprek. De jongens gaan op zoek naar kwaliteiten en eigenschappen die ze in een partner belangrijk vinden. Maar gaan ook kijken naar wat zij zelf te bieden hebben. Door eigen positieve eigenschappen te benoemen, werken ze aan een positief zelfbeeld. Tot slot doen ze een spel over omgang met vrienden, sociale druk en wensen en grenzen.	1,5 uur
Bijeenkomst 3	<i>Typisch meiden?</i> Jongens leren meer over seksualiteit en de overeenkomsten en verschillen tussen henzelf en de ander (jongens of meiden), waarmee zij seksuele contacten (kunnen) hebben. Feiten en fabels (misvattingen) rond meiden en seksualiteit worden aan de hand van een quiz besproken. Aan de hand van een filmfragment en een stellingenspel worden verschillende meningen van jongens en meiden besproken over liefde, flirten en seks. Jongens denken na over welke (stereotiepe) opvattingen tot misverstanden en grensoverschrijding kunnen leiden. Deze worden hierbij uitgedaagd en op basis van nieuw inzicht bijgesteld. Tot slot is aandacht voor online communicatie en presentatie via sociale media. Hierbij wordt gebruik gemaakt van profielsites van de jongens.	1,5 uur
Bijeenkomst 4	<i>Seks</i> Kennis van de mannelijke en vrouwelijke seksualiteitsbeleving staat hier centraal. Gestart wordt met een kennisquiz over seksualiteit met een aantal veel voorkomende fabels en misvattingen. Kennistekorten worden duidelijk en kunnen worden aangevuld. Vervolgens krijgen de jongens op een eenvoudige manier de belangrijkste verschillen uitgelegd in de mannelijke en vrouwelijke beleving van seksualiteit, de invloed daarvan op het hebben van seks en hoe je daar rekening mee kunt houden om zo teleurstelling of gekwetstheid te voorkomen bij jezelf en/of bij de ander. Jongens beantwoorden vragen, reflecteren en stellen vragen. Ze denken hierbij na over hoe ze hiermee om kunnen gaan en rekening kunnen houden met hun eigen wensen en grenzen en die van de ander.	1,5 uur
Bijeenkomst 5	<i>Flirten en versieren</i>	1,5 uur

	Jongens leren wat belangrijk is bij flirten en versieren. Ze stellen met elkaar criteria op om flirt- en versiergedrag te beoordelen, de 'zes punten check' wordt geïntroduceerd. Ze stellen versiertips op en toetsen deze met checkvragen. Wanneer is versiergedrag oké of niet oké? Hierna gaat het over de reactie van de ander, hoe kan je deze juist inschatten, wat zijn ja- en nee-signalen, en hoe ga je er mee om? Het stoplicht wordt geïntroduceerd als hulpmiddel om te besluiten of het versieren oké is of dat het verstandig is om te stoppen. Aan de hand van een filmfragment oefenen ze in rollenspellen met het herkennen van en omgaan met wensen en grenzen bij een ander, ook bij sociale druk.	
Bijeenkomst 6	<i>Daten</i> Jongens leren lastige (risicovolle) situaties te herkennen (met behulp van filmfragmenten) en denken na over wat respectvolle manieren van daten zijn. Ze gebruiken de handvatten uit de vorige bijeenkomst (zoals de 6 criteria) en oefenen hiermee in een rollenspel. Ze leren hoe ze onduidelijke signalen kunnen verhelderen en hoe ze een situatie die onduidelijk of 'niet oké' is kunnen stoppen, bijvoorbeeld door een time-out in te lassen of ander (gewenst) gedrag te vertonen om op een voor beiden prettige manier het contact voort te zetten. Ze leren dat regels over hoe je met elkaar omgaat ook online gelden.	1,5 uur
Bijeenkomst 7	<i>Plezier in seks (hebben)</i> Jongens leren meer over seksueel plezier en het belang van communicatie daarover. De bijeenkomst begint met een warming up met seksuele voorwerpen. Hierna gaan de jongens aan de slag met een tekenopdracht, met als doel bewustwording van prettige en niet prettige aanrakingen bij lichamelijk contact en nadenken over hoe je daar over op verschillende manieren kan communiceren, om seksueel plezier te vergroten en grensoverschrijding te voorkomen. Vervolgens beoordelen jongens in een spelopdracht een seksueel spannende situatie die uit de hand dreigt te lopen, denken zij na over wat er misging in het contact en hoe het beter (op een positieve en respectvolle manier) had gekund.	1,5 uur
Bijeenkomst 8	<i>De toekomst</i> Jongens denken na over wat ze in Make a Move geleerd hebben in hoe ze dat in de toekomst kunnen toepassen. Ze denken na over enkele belangrijke toekomstige gebeurtenissen op het gebied van relaties en seksualiteit, de leeftijd waarop ze dit gerealiseerd willen hebben en welke keuzes ze daarvoor in het heden al moeten maken. In de opdracht 'Vaders die weten hoe het hoort' projecteren ze hetgeen ze over hun eigen situatie geleerd hebben op een denkbeeldige zoon of dochter in de toekomst. In de evaluatie kunnen ze hun mening over Make a Move en de begeleiding geven en benoemen wat ze geleerd hebben. Het programma wordt afgesloten met de uitreiking van de certificaten. Als de Make a Move wedstrijd gespeeld is volgt de bekendmaking van de winnaar en de prijsuitreiking.	1,5 uur

Make a Move-wedstrijd

Om jongens uit te dagen en te motiveren tot actieve deelname kent het programma een wedstrijdelement, waarmee de jongens punten kunnen verdienen voor het goed uitvoeren van een opdracht én voor het vertonen van gewenst, positief gedrag. Deze wedstrijd wordt in bijeenkomst 1 geïntroduceerd. In het programma van Make a Move staat bij een aantal opdrachten aangegeven waar punten behaald kunnen worden voor de wedstrijd. De meeste jongens vinden het leuk om een competitieve opdracht uit te

voeren. Ook kan een beloning met punten hen stimuleren bij het uitvoeren van de opdrachten en worden zij beloond voor (of afgerekend op) hun gedrag tijdens de bijeenkomst. Daarnaast worden jongens zo gestimuleerd om ook moeilijke opdrachten uit te voeren, zoals het spelen van de meidenrol in een rollenspel (extra punten). De trainers beoordelen vooraf of het wedstrijdelement geschikt is voor betreffende groep. Een hoge mate van faalangst bij een of enkele deelnemers kan bijvoorbeeld een reden zijn om de wedstrijd niet in te zetten.

Vragenenvelop

Tijdens de bijeenkomsten wordt gewerkt met een vragenenvelop. De vragenenvelop heeft de functie om jongens te stimuleren hun vragen over seksualiteit te stellen. De envelop heeft bij voorkeur een vaste plek. Jongens die een vraag hebben, kunnen deze opschrijven (al dan niet anoniem) en op elk moment in de envelop stoppen. Bij de introductie van de envelop kunnen er al enkele veel gestelde vragen (handgeschreven) over verschillende onderwerpen inzitten. Dit kan drempelverlagend werken voor de deelnemers om eigen vragen in de envelop te stoppen. Elke bijeenkomst wordt er tijd ingeruimd om vragen uit de envelop te beantwoorden. Bij voorkeur geeft een van de groepsleden het antwoord. Het antwoord kan ook ter plekke op internet opgezocht worden of als opdracht meegegeven worden om thuis zelf of samen met iemand op te zoeken.

Nazorg en afstemming

Afhankelijk van de setting waarin Make a Move gegeven wordt kan de trainer (hulp)vragen van jongens na afloop van het programma inbedden in de individuele begeleiding of behandeling of zorgen voor passende doorverwijzing. Als de trainer geconfronteerd wordt met informatie die belastend of gevaarlijk is als deze informatie niet wordt gemeld, is de trainer verplicht dit te melden binnen de eigen organisatie of bij de opdrachtgever. Alvorens de betreffende informatie wordt gemeld aan derden, zal de trainer dit vooraf met de jongen bespreken. In het intakegesprek of in de eerste bijeenkomst worden deze afspraken besproken.

Doorontwikkeling programma

In 2020 hebben we een aantal wijzigingen doorgevoerd om het programma gendersensitiever te maken. Voor het grootste deel gaat dit om kleine wijzigingen, zoals woordkeuze en accentverschillen. Er is onder andere meer aandacht voor overeenkomsten tussen meiden en jongens en meer aandacht voor verschillen tussen meiden onderling en jongens onderling. Ook zijn voorbeelden en oefeningen aangepast, zodat deze minder heteronormatief en minder genderstereotype bevestigend zijn. Daarnaast zijn extra instructies voor de trainers toegevoegd om gender sensitiever te werken. Dit vergroot de effectiviteit van het programma omdat besef van (seksuele) gelijkwaardigheid van jongens en meiden bijdraagt aan preventie van seksuele grensoverschrijding. Ook zijn nieuwe filmpjes gemaakt die aansluiten bij de huidige leefwereld van de jongens, waardoor sommige opdrachten zijn gewijzigd. Zo is bijvoorbeeld opdracht 5.3 herzien waar jongens oefenen met het hanteren, voorkomen of vermijden van risicovolle situaties (zoals onduidelijke communicatie en alcoholgebruik) om grensoverschrijdend gedrag te voorkomen. In opdracht 6.2 zit een nieuw filmpje over ongewenste sexting en groepsdruk, waarbij de nadruk ligt op de verantwoordelijkheid van degene die het doorstuurt en de rol van omstanders in plaats van op het slachtoffer. Ook is een nieuw filmpje toegevoegd van een lastige situatie op een feestje (opdracht 7.4) waar jongens via voorbeeldsituaties en perspectiefwisseling leren dat het belangrijk is duidelijk te zijn in wat je wel en niet wilt (en dat jij of de ander ook van mening kan veranderen).

2. Uitvoering

Materialen

Voor de uitvoering van Make a Move is een programmahandleiding beschikbaar met daarin de onderbouwing en achtergrond van de interventie en een beschrijving van alle bijeenkomsten. Bij alle bijeenkomsten horen werkbladen voor de deelnemers en informatiebladen voor de trainer. Deze zijn aan het eind van de beschrijving van elke bijeenkomst opgenomen. Links naar beeldmateriaal bij de opdrachten, een wervingsfolder voor jongens, een informatiefolder voor ouders/opvoeders, een modelcertificaat voor de jongens en een evaluatieformulier voor de jongens zijn voor de trainers digitaal beschikbaar via het Rutgers Leerportaal. Trainers ontvangen na positieve afronding van de verplichte training de benodigde materialen voor de uitvoering van Make a Move.

Locatie en type organisatie

Make a Move kan worden uitgevoerd door professionals van organisaties die werken met jongens tussen de 12 en 18 jaar, met vmbo/mbo-niveau. Dit zijn organisaties in verschillende sectoren, zoals jeugdzorg, jeugdhulpverlening, jeugdwelzijnswerk, regionale opleidingscentra (roc), mbo en vmbo.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

Make a Move wordt uitgevoerd door hbo-geschoolde professionals of van vergelijkbaar werk- en denkniveau die jongeren begeleiden, zoals jeugdzorgmedewerkers, jongerenwerkers en vmbo/mbo-docenten. Zij zijn in staat hun communicatie af te stemmen op de doelgroep. Ervaring met het begeleiden van groepen is een pré. Van de trainer kan verwacht worden dat deze kan bijdragen aan een optimaal leerklimaat in de groep, waarin veiligheid, respect en vertrouwen centrale elementen zijn. In de handleiding van Make a Move is uitgebreid beschreven wat van de trainer wordt verwacht.

Om Make a Move uit te kunnen voeren zoals bedoeld, zijn professionals verplicht een tweedaagse training en e-learning bij Rutgers te volgen. In de training krijgen deelnemers actuele kennis over de seksuele gezondheid en seksueel gedrag van de doelgroep. Ze leren meer over risicofactoren die kunnen leiden tot seksueel grensoverschrijdend gedrag en ontdekken hoe je dit beïnvloedt. Deelnemers maken kennis met het programma en leren hoe ze de verschillende onderdelen uit moeten voeren en wat dit van hun rol als trainer vraagt. De organisatie bepaalt zelf welke professionals geschikt zijn om de training te volgen en de groepen te gaan begeleiden. Deelnemers ontvangen een certificaat om Make a Move uit te voeren in de eigen organisatie of regio als zij de e-learning en beide trainingdagen gevolgd hebben en aan de vereisten hebben voldaan (huiswerkopdracht voorbereiden en uitvoeren). Een eendaagse training is voldoende voor professionals wanneer ze eerder een training hebben gevolgd voor een van de andere counselingsprogramma's (Girls' Talk, Girls' Talk+ of Make a Move+).

Trainers geven aan dat zij zich na de training voldoende toegerust voelen om Make a Move te geven. De ontvangende organisaties zijn positief over de training en het materiaal (Verbeek, Cobben, et al., 2023).

Kwaliteitsbewaking

Om te bewerkstelligen dat het programma wordt toegepast zoals bedoeld moeten professionals die met Make a Move willen werken eerst een training volgen. Zowel in de handleiding als in de e-learning en training wordt benadrukt en toegelicht met onderzoek waarom het belangrijk is het programma (volgorde en opdrachten) aan te houden. Wanneer deelnemers aan de toetsingseisen van de training hebben voldaan ontvangen ze een certificaat. De trainingen worden systematisch geëvalueerd. Na afloop van elke training vullen de deelnemers een evaluatieformulier in. De training van Rutgers wordt positief gewaardeerd met een gemiddeld rapportcijfer 8 (Deelnemersevaluatie scholingen 2022, Rutgers). Rutgers ziet toe op de kwaliteitsbewaking en bevordering van de programma-integriteit in haar implementatieactiviteiten.

Intervisie, supervisie en consultatie

Als trainers na de training nog vragen hebben kunnen zij telefonisch of per mail supervisie en consultatie aanvragen bij Rutgers. Voor gecertificeerde trainers organiseert Rutgers jaarlijks een terugkombijeenkomst. Daarnaast informeert Rutgers de getrainde professionals via een periodieke nieuwsbrief en mailingen over nieuwe ontwikkelingen rond het programma, relevante onderzoeken en trainingen.

Om deelname aan de intervisie- en bijscholingsmogelijkheden te stimuleren gaat Rutgers onderzoeken in welke vorm en hoe vaak dit moet plaatsvinden in het kader van kwaliteitsbewaking. Bijvoorbeeld in een verplichtend kader als eis voor verlenging van de trainingslicentie.

Accreditatie

De training Make a Move is geaccrediteerd bij Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ) en het Registerplein, in het kader van deskundigheidsbevordering en professionele ontwikkeling ontvangen jeugdprofessionals hiervoor registratiepunten.

Randvoorwaarden

Algemeen

- Make a Move is ingebed in een heldere visie en beleid op het gebied van seksualiteit en relaties van de uitvoerende organisaties.
- Er is draagvlak en motivatie onder management en medewerkers om de interventie structureel te implementeren, door bijvoorbeeld Make a Move als vast onderdeel van het interventieaanbod of lesprogramma in te zetten.
- Er is een ruimte beschikbaar waar de groepsactiviteit ongestoord kan plaatsvinden.
- Er is voldoende ruimte om te oefenen, bij voorkeur met zitgedeelte (om een tafel) en een speelvlak waar verschillende opdrachten en (rollen)spellen uitgevoerd kunnen worden.
- Een laptop en beamer zijn beschikbaar en er is toegang tot internet.

Begeleiding groep

- Bij voorkeur twee trainers in verband met de benodigde aandacht voor de proces- en groepsbegeleiding. Bij groepen vanaf 8 deelnemers is dit een randvoorwaarde.
- Veiligheid en vertrouwen. In de eerste bijeenkomst worden groepsregels afgesproken.
- Aansluiting bij vragen en belevingswereld van de deelnemers. Hiervoor is onder andere een 'vragenenvelop' beschikbaar waarin deelnemers hun vragen (anoniem) kunnen stellen, waarna ze tijdens de volgende bijeenkomst behandeld zullen worden.

- Respect en oog voor diversiteit.

Kenmerkend voor groeps counseling

- Gelijkwaardigheid.
- Positieve insteek: coachend, ondersteunend en nieuwsgierig. Niet normatief of bestraffend.
- Stimuleren van het gesprek zodat deelnemers eigen ervaringen en vragen inbrengen en met elkaar naar oplossingen/handlingsperspectieven zoeken. Ontdekken van nieuwe mogelijkheden om oplossingen te vinden voor probleemsituaties wordt gestimuleerd.

Implementatie

Make a Move heeft een stevige inbedding in de praktijk. Vanaf 2012 zijn er 430 professionals (2022) opgeleid tot Make a Move-trainer. De Make a Move-training voor professionals wordt twee maal per jaar aangeboden als open inschrijving, de eendaagse training eenmaal per jaar. Beide trainingen worden ook in company gegeven. In verband met covid-19 heeft Rutgers in 2020 en 2021 de trainingen online verzorgd, zodat professionals de trainingen konden blijven volgen. Ook in de online-setting werden de trainingen geëvalueerd met een gemiddeld rapportcijfer 8.

Rutgers zet haar eigen reguliere kanalen in voor de implementatie en borging van Make a Move, zoals: www.rutgers.nl, www.sekuelevorming.nl en www.seksindepraktijk.nl. In de Rutgers-nieuwsbrief en nieuwsbrieven van relevante organisaties worden trainingen voor de komende perioden gecommuniceerd. Bekendheid van Make a Move wordt verder vergroot door onder andere publicaties in vaktijdschriften, presentaties, workshops en via sociale media. Daarnaast hebben professionals Make a Move, naast Girls' Talk, benoemd als voorbeeldinterventie in Act4Respect¹ een programma van de alliantie Rutgers, Atria en COC ter preventie van gendergerelateerd geweld. Act4Respect zet zich samen met jongeren en professionals in voor gelijkwaardige relaties onder jongeren en jongvolwassenen, waarin geen ruimte is voor fysiek, seksueel of cybergeweld.

Vanwege de behoefte van trainers aan meer kennis en verdieping rond online seksueel gedrag en preventie online grensoverschrijding heeft Rutgers in 2021 de module Seks Online ontwikkeld en geïmplementeerd. Deze module bestaat uit 1 extra verdiepende bijeenkomst voor de jongens met e-learning voor trainers. Gecertificeerde Make a Move-trainers kunnen gratis deelnemen aan de SKJ-geaccrediteerde e-learning en de handleiding van deze bijeenkomst downloaden (zie ook hfd. 4).

Kosten

Materiële kosten:

- De kosten voor de tweedaagse training met e-learning zijn per persoon € 495 (inclusief handleiding Make a Move à € 45).
- De kosten voor de eendaagse training zijn per persoon € 270 (inclusief handleiding Make a Move).
- De training kan ook in company gegeven worden:
  - Tweedaagse training: € 3.970 per groep, exclusief handleiding Make a Move à € 45 per persoon.

---

¹ Act4Respect is een alliantie van Rutgers, Atria en sinds 2023 COC, gefinancierd door het ministerie van OCW. De alliantie is gestart in 2018 en vanaf 2023 voortgezet als Act4Respect Unlimited. De alliantie loopt tot 2028.

- Eendaagse training: € 1.980 per groep, exclusief handleiding Make a Move. à € 45 per persoon.
- De kosten voor de terugkombijeenkomst (facultatief) van één dagdeel bedragen € 75.

Personele kosten:

- Voor de tweedaagse training Make a Move met e-learning (inclusief huiswerkopdracht) moet per medewerker worden uitgegaan van **18 uur**.
- Voor de eendaagse training Make a Move (inclusief huiswerkopdracht) moet per medewerker worden uitgegaan van **8 uur**.
- Voor de terugkomstbijeenkomst moet per medewerker worden uitgegaan van **3 uur**.
- Voor de werving van een deelnemersgroep (wanneer de groepen niet 'in huis' zijn) moet worden uitgegaan van **8 uur**.
- Voor de uitvoering van Make a Move moet per groep worden uitgegaan van:
  - Intakegesprekken met alle jongens door één van de trainers: (8 jongens en 15 minuten per deelnemer: **2 uur**
  - Bijeenkomsten: 8 x 90 minuten = 12 uur **x 2 trainers = 24 uur**
  - Voorbereiding in trainersduo per bijeenkomst 90 minuten, totaal: 8 x 90 minuten = **12 uur**.

3. Onderbouwing

Probleem

Prevalentie seksueel grensoverschrijdend gedrag

In het onderzoek Seks onder je 25e geeft ruim de helft van de meiden (54%) en een op vier jongens (23%) tussen de 12 en 25 aan dat ze *ooit in hun leven* te maken hebben gehad met fysieke seksuele grensoverschrijding: van ongewenste aanrakingen tot allerlei vormen van seks tegen de wil; bij 22% van de meiden en 5% van de jongens ging het om seksueel geweld (gedwongen worden of een vorm van penetratie) (De Graaf & Van Berlo, 2024). De plegers van seksueel geweld bij meiden zijn meestal jongens (88%), bij jongens die slachtoffer zijn van seksueel geweld zijn meiden (46%) net iets vaker pleger dan jongens (42%) (De Graaf & Van Berlo, 2024). Verder bleek in onderzoek naar ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag dat 46% van de jonge vrouwen tussen 16 en 18 jaar en 52% van de vrouwen tussen 18 en 24 jaar een vorm van online of offline seksuele grensoverschrijding of intimidatie had meegemaakt in het jaar voorafgaand aan het onderzoek, voor mannen was dit 15%. Tussen 28 en 35% van de jonge vrouwen en 9% van de jonge mannen had in een jaar tijd te maken gehad met online seksuele intimidatie (Akkermans et al., 2023). Praktisch opgeleide meiden zijn iets vaker slachtoffer van seksueel geweld dan theoretisch opgeleide meiden (De Graaf & Van Berlo, 2024). Jongens in de residentiële jeugdzorg zijn kwetsbaarder voor zowel slachtofferschap en plegerschap van seksueel grensoverschrijdend gedrag dan jongens buiten de residentiële jeugdzorg. Een groot deel van het seksueel grensoverschrijdende gedrag speelt zich af tussen jongeren onderling, waarbij jongens vaker pleger zijn dan meiden (Commissie-Samsom, 2012; Exalto et al., 2019). De meeste literatuur laat zien dat zowel jongens als meiden zich schuldig maken aan ongewenst online seksueel gedrag, maar dat jongens vaker pleger zijn en meiden vaker slachtoffer (Naezer & Oosterhout, 2019; Wissink & Spanjaard, 2020).

Gevolgen van seksuele grensoverschrijding

Seksueel grensoverschrijdend gedrag beïnvloedt zowel de gezondheid als het welbevinden van meiden en jongens. Professionele hulp is vaak nodig om de negatieve gevolgen te kunnen verwerken. Voor jongeren die seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben meegemaakt, is het vaak moeilijk om zelf een gezonde seksuele levensstijl te ontwikkelen. Daarnaast hebben mannelijke slachtoffers vaak moeite om over hun ervaringen te praten. Het meemaken van seksueel grensoverschrijdend gedrag kan bovendien leiden tot een verminderde seksuele weerbaarheid en seksuele problemen (Bicanic & de Jongh, 2016; De Graaf et al., 2017; Driessen & Polet, 2021) en tot psychische klachten als angsten, depressies en PTSS (Dworkin, 2020; ISTSS, 2018). 36% van de slachtoffers van seksueel geweld heeft ooit een PTSS diagnose (volgens DSM criteria) gekregen en 39% een depressieve stoornis (Dworkin, 2020). Ook lopen slachtoffers een grote kans om opnieuw slachtoffer te worden (revictimisatie) (De Graaf & Van Berlo, 2024). Slachtoffers van online seksuele grensoverschrijding kunnen eveneens zeer ingrijpende gevolgen ervaren, zoals angst en boosheid, de gebeurtenis niet los kunnen laten, schaamte en schuldgevoelens, eenzaamheid, slechter slapen, minder vertrouwen in de digitale veiligheid en angst dit nog een keer mee te maken (Cense & Redert, 2022; Van Ouytsel et al., 2019). Voor plegers geldt dat ze met een veroordeling mogelijk niet in aanmerking komen voor een Verklaring Omtrent Gedrag, wanneer ze stage willen lopen of aan het werk willen, terwijl het hebben van werk een beschermende factor is voor het plegen van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag (Van

den Berg et al, 2015).

Focus op jongens

Veel preventieprogramma's zijn gericht op het voorkomen van *slachtofferschap* in plaats van op het voorkomen van plegerschap. Zij richten zich veelal op meiden, bijvoorbeeld door (seksuele) weerbaarheid te vergroten (Mahoney et al., 2020 in Verbeek et al., 2023). Het weerbaar maken van alleen meiden (en andere potentiële slachtoffers) is echter niet voldoende. Het is in de eerste plaats van belang te voorkomen dat seksueel grensoverschrijdend gedrag *gepleegd* wordt. Een focus op mannen is hierbij belangrijk, aangezien de meeste plegers mannen zijn (Akkermans et al., 2023; De Graaf & Van Berlo, 2024; Driessen & Polet, 2021; Flood, 2019). Vijftien procent van de jongens onder 25 jaar heeft naar eigen zeggen weleens druk uitgeoefend om seks te hebben met iemand, met name zeuren en aandringen (De Graaf & Van Berlo, 2024). Jongens die eerder seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben gepleegd, hebben een verhoogd risico om nogmaals pleger te worden (Flood, 2019; Tharp et al., 2013). Daarnaast hanteren jongens vaker dan meiden stereotiepe opvattingen die seksueel grensoverschrijdend gedrag legitimeren (Flood, 2019; Motivaction, 2018). Hierbij zijn praktisch opgeleide jongens net iets gevoeliger dan theoretische opgeleide voor stereotiepe opvattingen, zoals de 'dubbele moraal' (De Graaf & Vermey, 2024). Om die reden is Make a Move ontwikkeld met als doel het voorkomen van plegerschap bij jongens.

Op basis van onderzoek weten we dat preventieprogramma's het best ingezet kunnen worden wanneer jongens aan het begin van hun seksuele carrière staan (Verbeek, 2023). Jongens beginnen over het algemeen rond hun 14e met masturberen; de helft heeft op zijn 18e geslachtsgemeenschap gehad (De Graaf & Vermey, 2024). Preventieprogramma's zijn vooral effectief als ze gericht zijn op jongens tot 18 jaar (DeGue et al., 2014; Graham et al., 2021).

Oorzaken

Er zijn verschillende factoren die eraan kunnen bijdragen dat sommige jongens seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen:

1. Beperkte kennis over positief seksueel gedrag
2. Stereotiepe opvattingen en attitudes
3. Beperkte vaardigheden omgang sociale invloed
4. Beperkte vaardigheden positief seksueel gedrag
5. Gebrek aan eigen effectiviteit
6. Gebrek intentie positief seksueel gedrag
7. Eerdere seksuele ervaringen
8. Alcohol- en drugsgebruik

Ad 1.

Kennis over wat aanvaardbaar en positief seksueel gedrag is, is een basis om dit gedrag te kunnen vertonen, bijvoorbeeld om wensen en grenzen te kunnen uiten en checken bij flirten, seks en daten.

Uit onderzoek blijkt dat hoe meer kennis jongens hebben over bijvoorbeeld wensen en grenzen een beschermende factor is voor het plegen van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag (Flood, 2019; Verbeek, Weeland, et al., 2023).

Ad 2.

Stereotiepe opvattingen en attitudes ten aanzien van seksualiteit, genderrollen en seksueel grensoverschrijdend gedrag spelen een belangrijke rol bij het plegen van zowel offline (Gutierrez & Leaper, 2023; Mulder, Cense & Van Berlo, 2023; Yapp & Quayle, 2018; Flood, 2019; Tharp et al., 2013; Verbeek et al., 2023) als online seksueel grensoverschrijdend gedrag (Lee, Moak & Walker, 2016; Morelli, Bianchi, Baiocco, Pezzuti & Chirumbolo, 2016). Voorbeelden zijn het minimaliseren of bagatelliseren van dergelijke gedrag, het hebben van misvattingen of negatieve, stereotiepe opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid en dwang tegenover meisjes/vrouwen, het hanteren van een dubbele moraal en het geloven van verkrachtingsmythes (dit zijn opvattingen die seksueel geweld rechtvaardigen, zoals "als een vrouw zich sexy kleedt, vraagt ze erom"). Jongens zijn gevoeliger voor deze stereotiepe opvattingen en attitudes dan meiden (Flood, 2019; Motivaction, 2018; Verbeek, Weeland, et al., 2023).

Ad 3.

Beperkte vaardigheid omgang sociale invloed: zijn gerelateerd aan het vertonen van offline (De Bruin et al., 2006; Flood, 2019; Höing, Jonker & Van Berlo, 2010) en online (Ojeda & Del Rey, 2022) seksueel grensoverschrijdend gedrag. Hieronder valt het niet weerbaar zijn tegen groepsdruk, bijvoorbeeld als gevolg van niet jezelf (durven) zijn of snel beïnvloedbaar zijn voor normen, attitudes en gedrag vanuit de omgeving.

Ad 4.

Beperkte vaardigheid positief seksueel gedrag: Een gebrekkige seksuele interactiecompetentie, zoals het niet goed kunnen communiceren over wensen en grenzen, draagt bij aan seksuele grensoverschrijding (Krahé, Bieneck, & Scheinberger-Olwig, 2007; Verbeek et al., 2023). Zo blijkt bijvoorbeeld dat jongens minder vaak praten over hun seksuele wensen, zoals wat ze leuk en niet leuk vinden tijdens seks, of eerdere seksuele ervaringen met hun partner in vergelijking met meiden (De Graaf et al., 2017).

Ad 5.

Eigen-effectiviteit is het vertrouwen dat een persoon heeft om een bepaalde actie uit te kunnen voeren en dat deze ondernomen actie tot het beoogde (positieve) resultaat zal leiden. Bij seksuele eigen-effectiviteit gaat het erom dat iemand de intentie en het vertrouwen heeft om gezonde seksuele keuzes te maken. Dit betekent onder andere voor jongens dat ze het vertrouwen hebben (of een gevoel van controle) dat ze bijvoorbeeld ongewenste of onveilige seks kunnen weigeren (Closson et al., 2018). Uit verschillende studies blijkt dat het verhogen van seksuele eigen-effectiviteit van jongens bijdraagt aan het voorkomen van risicovol seksueel gedrag van jongens, zoals slachtofferschap en plegerschap van seksueel geweld (Assarzadeh et al., 2019; Hust et al., 2019; Miller et al., 2016; Rostosky et al., 2008).

Ad 6.

Intentie om positief seksueel gedrag te vertonen wordt beïnvloedt door stereotiepe opvattingen ten aanzien van gender en seksualiteit (Hust et al., 2019) en seksuele eigen-effectiviteit (Navarro & Ratajczak, 2022). Zo is de intentie bij jongens om seksueel dwang te gebruiken hoger wanneer ze stereotiepe opvattingen, zoals verkrachtingsmythes, aanhouden dan jongens die deze mythes niet aanhouden (Hust et al., 2019). De intentie om seksuele dwang te gebruiken is minder bij jongens met een hoge seksuele eigen-effectiviteit in vergelijking tot jongens die een lage seksuele eigen-

effectiviteit hebben (Hust et al., 2019). Daarbij grijpen jongens met een hoge seksuele eigen-effectiviteit sneller in als ze omstander zijn van seksuele grensoverschrijding (Navarro & Ratajczak, 2022).

Ad 7.

Eerdere seksuele ervaringen hebben invloed op het plegen van seksueel grensoverschrijdend gedrag voor jongens en mannen. De frequentie van dates en het hebben van meerdere seksuele partners blijkt een risicofactor te zijn voor het vertonen van grensoverschrijdend seksueel gedrag (Tharp et al., 2013). Een verklaring is dat deze groep mannen eerder in situaties terecht komen waarin ze seksueel grensoverschrijdend gedrag kunnen vertonen. Daarnaast is het een manier om stereotiepe opvattingen over mannelijkheid te bekrachtigen die seksueel grensoverschrijdend gedrag stimuleren (Schneider & Hirsch, 2020; Tharp et al., 2013).

Ad 8.

Jongeren die **alcohol of drugs** gebruiken vertonen vaker grensoverschrijdend seksueel gedrag en worden daar ook vaker slachtoffer van (De Graaf et al, 2017; Schneider & Hirsch, 2020). Bij een derde van de gerapporteerde gevallen van seksueel geweld onder jongeren bleek alcohol in het spel te zijn, bij het slachtoffer en/of de dader (De Graaf et al., 2017). Middelengebruik bleek bovendien de grootste risicofactor te zijn voor seksueel geweld. Ook komt het voor dat sommige plegers er misbruik van maken dat hun slachtoffer onder invloed is van alcohol of drugs (De Graaf et al., 2017).

Aan te pakken factoren

Make a Move is gericht op het vergroten van kennis en op het beïnvloeden van de belangrijkste voorspellers van gedrag volgens het ASE-model (De Vries, 1988): attitudes, sociale invloed, eigen-effectiviteit, vaardigheden en intentie. Enkele factoren zijn niet beïnvloedbaar (i.e., eerdere ervaringen) of vallen buiten de scope van de interventie (i.e., alcohol- en drugsgebruik). Specifiek richt het programma zich op de volgende factoren:

1. **Kennis** op het gebied van positief aanvaardbaar seksueel gedrag.
2. **Attitudes** op het gebied van seksualiteit, seksueel grensoverschrijdend gedrag en genderrollen. Deze attitudes worden mede beïnvloed door sociale normen.
3. **Sociale invloed** het weerbaar maken van jongens tegen negatieve sociale druk uit de omgeving (sociale beïnvloeding van vrienden, cultuur, religie of media) op het gebied van seksueel grensoverschrijdend gedrag.
4. **Eigen-effectiviteit**: de overtuiging in staat te zijn om bovenstaande vaardigheden uit te voeren en het gewenste gedrag te laten zien.
5. **Vaardigheden** die nodig zijn voor aanvaardbaar en positief seksueel gedrag:
  - Sociale en relationele vaardigheden: strategieën die nodig zijn om een seksueel contact prettig, veilig en gelijkwaardig te maken;
  - Zelfregulatie bij seksueel gedrag: het vermogen om controle te hebben over het eigen gedrag;
  - Weerbaarheid tegen groepsdruk en omgevingsdruk (sociale beïnvloeding van vrienden, cultuur, religie of media) en het nemen van eigen verantwoordelijkheid binnen een groepssituatie.
6. **Intentie**: de mate waarin men van plan is om het gewenste gedrag uit te voeren.

De subdoelen passend bij de direct beïnvloedbare factoren worden weergegeven in Tabel 2.

Factor (determinant)	Subdoel
1.Kennis	Jongens weten wat aanvaardbaar en positief seksueel gedrag inhoudt en wat er voor nodig is om dit te realiseren.
2.Attitude	Jongens hebben een positieve houding ten aanzien van aanvaardbaar en positief seksueel gedrag

3. Sociale invloed	Jongens zijn weerbaar tegen negatieve sociale druk uit de omgeving
4. Eigen-effectiviteit	<ul style="list-style-type: none"> • Jongens geven aan in staat te zijn zich op een aanvaardbare en positieve manier te gedragen in relationele en seksuele interacties
5. Vaardigheden	<p>Jongens beschikken over de vaardigheden om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adequaat te reageren in relationele en seksuele interacties • Hun gedrag te reguleren in relationele en seksuele interacties • Weerstand te bieden aan negatieve groepsdruk en omgevingsdruk
6. Intentie	Jongens hebben de intentie om zich op een aanvaardbare en positieve manier te gedragen in relationele en seksuele interacties

Tabel 2. Beïnvloedbare factoren en bijbehorende subdoelen.

Verantwoording

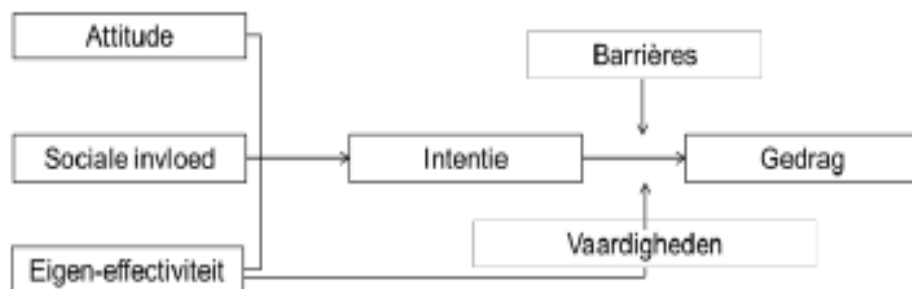
Ontwikkeling van het programma

Make a Move is planmatig en systematisch ontwikkeld aan de hand van Intervention Mapping (Eldredge et al., 2016). Hierbij zijn 1) op basis van determinanten doelen gespecificeerd en 2) op basis van bewijs uit de empirie, praktijk en theorie methodieken en werkvormen geselecteerd om deze doelen te bereiken. Er is eveneens gebruik gemaakt van relevante kennis die is opgedaan bij het ontwikkelen van andere evidence-based interventies voor jongeren, zoals Girls' Talk voor meiden van 14 tot 21 jaar met een vmbo/mbo-niveau en Ken je grens voor jongens van 12 tot 18 jaar die (online) seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond. Experts uit de jeugdzorg hebben belangrijke input gegeven bij de ontwikkeling van het programma.

Gedragbeïnvloeding

Kennis, vaardigheidstraining en attitudeverandering zijn onderdelen van modellen van gedragsverandering, zoals het ASE-model. Volgens het ASE-model wordt gedrag voorafgegaan door de intentie om dit gedrag te vertonen (De Vries et al., 1988). De intentie wordt beïnvloed door:

- attitude (wat iemand van het gedrag vindt),
- sociale invloed (bijv. normen over mannelijkheid, vrouwelijkheid, rolpatronen) en opvattingen over relaties (een relatie hoort veilig te zijn). Daarnaast is de beschikbaarheid van sociale steun van belang voor de intentie tot gedrag en dus het gedrag zelf,
- eigen-effectiviteit, het vertrouwen dat iemand heeft dat hij/zij het beoogde gedrag kan uitvoeren met een gewenst resultaat als gevolg.
- vaardigheden om het gedrag uit te voeren en om met barrières om te gaan dragen daaraan bij (bijvoorbeeld wanneer er sprake is van sociale druk om het gewenste gedrag niet uit te voeren is de vaardigheid 'omgaan met sociale druk' nodig).

Figuur 1. Gedragsbeïnvloeding volgens het ASE model (De Vries, 1988)

Volgens het Information-Motivation-Behavioral Skills Model (Fisher & Fisher, 2002) is informatie (kennis) een noodzakelijke voorwaarde voor gezond gedrag en bepaalt dit samen met iemands intentie (bestaande uit attitude, sociale normen en eigen-effectiviteit) en vaardigheden in hoeverre iemand gezond gedrag vertoont. Informatie en intentie kunnen een direct effect hebben op gedrag, maar werken grotendeels via de activering van gedragsvaardigheden.

In een aantal onderzoeken zijn deze modellen verder onderbouwd:

- Nation et al., (2003) hebben aangetoond dat het veranderen van attitudes en het leren van specifieke vaardigheden positieve resultaten oplevert in de preventie van seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- Kennisoverdracht is belangrijk, maar uitsluitend kennisoverdracht is onvoldoende om gedrag te veranderen. Het oefenen met gedrag, zoals het vragen van consent, is belangrijk is om de nodige vaardigheden te leren (Verbeek et al., 2023).
- Volgens het NJI (Nederlands Jeugdinstituut) zijn programma's die zijn gericht op het leren van sociale en probleemoplossende vaardigheden binnen de residentiële jeugdzorg het meest effectief. Deze zijn bijvoorbeeld effectiever dan programma's die zijn gericht op afschrikking. Wat betreft de methoden blijken vooral (cognitief) gedragstherapeutische programma's effectief te zijn (Boendermaker et al., 2010 en 2013).
- Cognitieve herstructurering en vaardigheidstraining zijn twee veel gebruikte methoden binnen deze programma's. De combinatie van deze twee methoden blijkt goed te werken (Nation et al., 2003).

Hieronder gaan we verder in op de verschillende methoden die gebruikt worden in Make a Move.

Methoden

Psycho-educatie

Psycho-educatie is een educatieve aanpak om kennis, vaardigheden en attitudes te leren aan een individu of groep. Het belang ervan rond preventie van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag komt vaak terug in aanbevelingen (Laan & van Lunsen, 2023; Verbeek, Weeland, et al., 2023). Voor attitudeverandering hebben jongens kennis en inzicht nodig in (seksueel) positief aanvaardbaar gedrag (Brug et al., 2016), verschillende opvattingen over genderrollen, gezonde relaties en seksueel grensoverschrijdend gedrag (Schneider & Hirsch, 2020). Met deze kennis is de jongere beter voorbereid op attitudeverandering of op het leren van vaardigheden.

Cognitieve herstructurering: beïnvloeden van negatieve (ongewenste) attitudes (met betrekking tot seksualiteit).

In Make a Move worden disfunctionele gedachten en inzichten van de jongens uitgedaagd door middel van cognitieve herstructurering. Om gedachten en attitudes te veranderen is het belangrijk in te gaan op de voor- en nadelen die de jongens zien ten aanzien van een bepaalde attitude. Dat kan door het corrigeren van foute veronderstellingen over die voor- en nadelen of het versterken van (juiste) bestaande veronderstellingen over voor- en nadelen (Astuti & Wangid, 2020). Negatieve attitudes zijn vaak deels gebaseerd op onjuiste informatie en kunnen ontkracht worden door het geven van feitelijke informatie (Flood, 2019). Daarom wordt in Make a Move door middel van quizjes feitelijke informatie overgedragen aan de jongens. Attitudes kunnen ook veranderd worden door het aandragen van overtuigende argumenten of het aanzetten tot zelfevaluatie, bijvoorbeeld wat betreft inconsistenties tussen algemene normen en waarden en specifieke attitudes. Andere in de literatuur genoemde methoden om dit te doen zijn o.a. het toepassen van 'switch-perspectives', waardoor jongens meer inzicht kunnen krijgen in hoe acties van jongens bij meiden over kunnen komen en omgekeerd (Brug, Van Assema & Lechner, 2016); discussies, bijvoorbeeld met een beeldfragment als "trigger", kan een geschikte manier zijn om jongeren te laten reflecteren op attitudes en opvattingen (Hoskens, 2021). In Make a Move leren de jongens aan de hand van onder andere 'Can you fix it' filmpjes, een educatieve game (waarbij een situatie vanuit verschillende perspectieven wordt belicht), hoe acties van jongens over kunnen komen bij meiden, leren ze (indirecte) signalen van seksueel grensoverschrijdend gedrag te identificeren en wat ze kunnen doen om dat te voorkomen.

Positieve bekrachtiging

Uit onderzoek over gedragsbeïnvloeding (Carpentier & Mageau, 2016; Teixeira et al., 2020) blijkt dat positieve bekrachtiging (belonen) effectief is: het vertonen van (gewenst) gedrag heeft positieve gevolgen (succeservaring). Dit vergroot de kans dat een persoon het gewenste gedrag blijft vertonen.

Positieve bekrachtiging krijgt in Make a Move op de volgende manieren vorm:

- Trainer bekrachtigt/beloont gewenst gedrag (verbaal)
- Trainer stimuleert positieve bekrachtiging vanuit de groep
- Het wedstrijdelement: met positief, gewenst gedrag zijn punten te verdienen

Vaardigheidstraining

Make a Move is gericht op vaardigheden die nodig zijn voor aanvaardbaar en positief seksueel gedrag, namelijk adequaat reageren in seksuele en relationele interacties, het reguleren van gedrag in seksuele en relationele interacties en weerstand kunnen bieden tegen negatieve sociale druk die aanzet tot seksueel grensoverschrijdend gedrag. Om vaardigheden te stimuleren is het belangrijk om mensen actief het gedrag te laten uitproberen en om anderen het gedrag te zien voordoen (Brug et al, 2016). Geschikte methoden hiervoor zijn guided practice, waarbij iemand het gedrag uitprobeert en daar feedback op krijgt, en modeling, waarbij iemand een ander observeert die het gedrag voordoet (Eldredge et al., 2016). Door de inzet van gerichte feedback, rollenspel en modelling gekoppeld aan de opdrachten oefenen jongens in Make a Move onder andere actief met hoe om te gaan met wensen en grenzen van henzelf en de ander, groepsdruk en hoe ze positieve seksuele en relationele keuzes kunnen maken. Zo krijgen jongens meer inzicht in risicovolle situaties en leren ze gewenst (niet-grensoverschrijdend) gedrag toe te passen door op een positieve en duidelijke manier te communiceren. Dit wordt gedaan door bijvoorbeeld positief gedrag te vertonen in een filmpje, waarna de

jongens de adequate reacties van de personen in de film inventariseren en het positieve gedrag oefenen door middel van een rollenspel. Het gebruik van rollenspellen is een beproefde methode om het gewenste gedrag te bekrachtigen, waardoor deelnemers dit gedrag vaker gaan toepassen. Verder geven rollenspellen de mogelijkheid om vaardigheden te oefenen, en bieden ze gelegenheid voor modellering. Spelers van rollenspellen leren vaardigheden door het zelf actief uitproberen ervan (*enactive learning*) en observanten van rollenspellen leren door het observeren van anderen (*observational learning*) (Brug, et al., 2016). Hierbij is het belangrijk dat de rollenspellen herkenbaar zijn in de leefwereld van de jongens (Verbeek, Weeland, et al., 2023).

Eigen-effectiviteit en vaardigheden om met barrières om te gaan

Bij deze doelgroep gaat eigeneffectiviteit over het vertrouwen dat je positief seksueel gedrag kunt vertonen en dat dat een meerwaarde heeft, zonder dat dat bijvoorbeeld leidt tot gezichtsverlies. Anticiperen op mogelijke uitkomsten is ook van belang: wat doe je als de ander toch niet wil wat jij wilt (Eldredge et al., 2016)? In Make a Move oefenen jongens daarom met het omgaan met dergelijke situaties, en het modelleren ontstaat doordat ze leren van anderen in de groep en van de gebruikte opdrachten en beeldfragmenten. De jongens die de intentie hebben om positief aanvaardbaar seksueel gedrag te vertonen maken plannen over hoe ze dit in verschillende situaties ook daadwerkelijk kunnen doen.

Groepscoaching

De begeleidingsstijl bij Make a Move is groepscoaching. De coachingmethode ondersteunt deelnemers bij het maken van verantwoorde keuzes, door uit te gaan van de eigen vragen, attitudes, motivaties en emoties (Scheel et al., 2018). Coaching is in verschillende studies een effectieve methode gebleken (Connell et al., 2008; Ziaei et al., 2018). Het is een beproefde methode om mensen te helpen bij het oplossen of hanteren van problemen, het vinden van antwoorden op vragen, het benutten van ongebruikte mogelijkheden en het ontwikkelen van kennis en vaardigheden. Coaching is resultaatgericht en pragmatisch van aard. Het gaat erom dat een deelnemer doelen gaat formuleren en gaat handelen om deze doelen te bereiken. Deze persoonlijke aanpak wordt gerealiseerd door de jongens situaties in te laten brengen die zij zelf hebben meegemaakt en ruimte te bieden om deze te exploreren (wat ging goed, wat ging niet goed). De trainer bewaakt de veiligheid en faciliteert het proces door vragen te stellen, met eigen voorbeelden te komen, negatieve attitudes uit te dagen en discussie te stimuleren. De trainer geeft feedback op een ondersteunende, respectvolle manier.

De samenhang tussen relevante factoren (determinanten), doelen, methoden en de aanpak binnen Make a Move wordt weergegeven in Tabel 3.

Factor	Subdoelen	Aanpak	Werkvorm/oefening
Kennis	Jongens weten wat aanvaardbaar en positief seksueel gedrag inhoudt (zijn op de hoogte van de 6 criteria) en wat ervoor nodig is om dit te realiseren.	Actief leren Discussie Passief leren	1.4 Jongens, Liefde en Seks 1.5 Vragenvelop 2.4 Vrienden onder elkaar 3.2 Typisch meiden? 3.3 Jongens willen seks, meiden willen liefde 3.4 Online profiel 4.2 Sekskwizz 5.2 Flirten en versieren 5.3 Ben je oké?

			6.2 Delen: ja of nee? 6.3 Dating Skills 7.3 Body mapping 7.4 Wil je niet, wil je wel
Attitudes	Jongens hebben een positieve houding ten aanzien van aanvaardbaar en positief seksueel gedrag	Modelleren Reflectie Discussie Switch-perspectives	1.4 Jongens, Liefde en Seks 1.5 Vragenenvelop 2.4 Vrienden onder elkaar 3.2 Typisch meiden? 3.3 Jongens willen seks, meiden willen liefde 5.2 Flirten en versieren 5.3 Ben je oké 6.2 Delen: ja of nee? 6.3 Dating Skills 7.3 Bodymapping 7.4 Wil je niet, wil je wel?
Sociale invloed	Jongens zijn weerbaar tegen negatieve sociale druk uit de omgeving (zoals groepsdruk)	Modelleren Reflectie Discussie Switch-perspectives	1.4 Jongens, Liefde en Seks 2.4 Vrienden onder elkaar 5.3 Ben je oké 6.2 Delen: ja of nee? 6.3 Dating Skills
Eigen-effectiviteit	Jongens geven aan in staat te zijn om zich op een aanvaardbare en positieve manier te gedragen in relationele en seksuele interacties	Modelleren Actief leren Passief leren Begeleid leren Feedback	2.3 Jouw ideale partner 5.2 Flirten en versieren 5.3 Ben je oke? 6.2 Delen: ja of nee? 7.4 Wil je niet, wil je wel?
Vaardigheden	<ul style="list-style-type: none"> - Jongens reageren adequaat (niet-grensoverschrijdend) in relationele en seksuele interacties - Jongens reguleren hun gedrag in relationele en seksuele interacties - Jongens bieden weerstand tegen negatieve sociale druk uit de omgeving, zoals groepsdruk en nemen eigen verantwoordelijkheid binnen een groepssituatie 	Modelleren Actief leren Passief leren Begeleid leren Feedback	2.2 Vriendschap of verkering? 2.3 Jouw ideale partner 2.4 Vrienden onder elkaar 3.3 Jongens willen seks, meiden willen liefde 4.4 Seks in beeld 4.2 Sekskwizz 4.3 Op weg naar het hoogtepunt! 5.2 Flirten en versieren 5.3 Ben je oké? 6.2 Delen: ja of nee? 6.3 Dating Skills 7.3 Body mapping 7.4 Wil je niet, wil je wel? 8.2 Seksuele carrière

Tabel 3. Relatie factoren, doelen, aanpak en werkvorm/oefening.

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering

In chronologische volgorde (van oud naar nieuw):

- a) Lieshout, Mevissen, Ruiters (2015). *Effect- en procesevaluatie proefimplementatie Make Move*. Universiteit Maastricht (zie ook 4.2)
- b) **Procesevaluatie:** 14 Make a Move-interventiegroepen; uitgevoerd door 6 trainers van Rutgers samen met een co-begeleider vanuit de organisaties Jeugd- en Opvoedhulp; deelnemende jongens (n=87); semigestructureerde interviews en logboeken trainers (n=6); Na de proefimplementatie (november 2012 – december 2013) deden 22 jongens uit de controlegroep mee met een tevredenheidsonderzoek en vulden een vragenlijst in.
- c) **Waardering en leeropbrengsten:** Het programma voorziet in de behoefte van jongens aan informatie over seksualiteit, en de behoefte van begeleiders om met jongens in gesprek te gaan over dit onderwerp. Jongens waardeerden het praten over seks, rollenspellen en de afwisseling in de training. Vaak deden zij op een positieve en serieuze manier mee aan rollenspellen. Het gebruik van stellingen werd door de trainers over het algemeen positief beoordeeld. In de meeste groepen werd dit ervaren als een leuke manier om de jongens te laten bewegen. De training en begeleiding werden door de jongens gewaardeerd met een 8 (resultaten tevredenheidsonderzoek).

Uitvoering: Make a Move is in de meeste groepen niet volledig volgens de richtlijnen uitgevoerd.

Hieronder worden de belangrijkste beperkingen genoemd:

Beperkingen op het niveau van de instellingen:

- De periode van de proefimplementatie van Make a Move viel samen met de voorbereidingen voor transitie van jeugdzorg naar gemeenten, waardoor er sprake was van onrust en personeelwisselingen (personeelsgebrek) en jeugdzorgmedewerkers minder tijd en/of focus hadden voor de uitvoering van het programma.
- Instellingen hielden zich niet altijd aan de deelnamevoorwaarden die vooraf waren opgesteld, zoals te grote of te kleine groepen, afwijken van indicatiecriteria, het niet houden van intakegesprekken, wisselende in plaats van vaste co-begeleiding vanuit de instelling en geen geschikte trainingsruimte faciliteren.

Beperkingen op het niveau van de trainingen:

- Context had negatieve invloed op de uitvoering, zoals een wisselende samenstelling van de jongensgroepen door uitval (doorstroom naar andere hulpverlening, schorsing, familiebezoek e.d.) wat invloed had op het groepsproces.
  - De trainers voerden niet altijd alle werkvormen uit vanwege tijdgebrek. Het programma was te vol voor jongens met een beperkte concentratie; in de eerste bijeenkomst stond het programma onder druk door het invullen van de 1e vragenlijst; jongens die geen intakegesprekken hadden gehad wisten soms niet waarom ze in de groep zaten en wat ze konden verwachten. Dit had negatieve invloed op motivatie, waardoor soms extra tijd nodig was om jongens te motiveren en hen weer 'bij de les' te krijgen.
- d) **Aanpassingen:** Bevindingen zijn meegenomen bij de doorontwikkeling van Make a Move, zoals: minder werkvormen per bijeenkomst, het benadrukken van het belang van intakegesprekken en er is meer maatwerk en flexibiliteit mogelijk door toevoegen van varianten in opdrachten en reserve-opdrachten. Bij de implementatie van Make a Move wordt het belang aangegeven van inbedding van Make a Move in het instellingsbeleid, zodat dit leidt tot meer structurele aandacht

(tijd en geld) voor het thema en waardoor een programma als Make a Move beter tot zijn recht kan komen.

- a) Coehoorn, I. (2021). *Bereik- en behoefteonderzoek onder trainers Girls' Talk(+) en Make Move(+)*. (Intern rapport)
  - b) **Online vragenlijst** onder trainers van Make a Move ($n = 37$). In 2020 voerde Rutgers een vragenlijst uit onder 136 professionals die getraind zijn in *GirlsTalk* en *GirlsTalk+* voor meiden en *Make a Move* en *Make a Move+* voor jongens. In dit vooronderzoek op de procesevaluatie is het bereik en gebruik van Make a Move onderzocht en zijn belemmeringen en ondersteuningsbehoefte in kaart gebracht.
  - c) **Bereik:** Sinds de start van Make in 2012 zijn er 430 professionals (2022) getraind in het geven van Make a Move. 65% van de trainers die getraind zijn in Make a Move hebben het programma al eens in de praktijk uitgevoerd. De meeste trainers waren werkzaam in de jeugdzorg (54), gevolgd door onderwijs (46) en welzijn/jongerenwerk (14). Gemiddeld had een trainer 5,6 ($SD = 6,6$) trainingen verzorgd en de meeste trainers (71%) hadden het programma tussen de 2 en 5 keer uitgevoerd. De gemiddelde groepsgrootte was 6,3 ($SD = 2,4$). Op basis van deze gemiddelden, schatten we dat er (in de afgelopen 10 jaar) 1.500 trainingen zijn gegeven aan in totaal zo'n ruim 9.800 jongens. Op jaarbasis zijn dat gemiddeld 980 deelnemers per jaar.
Implementatie en gebruik: op organisatorisch vlak is het moeilijk om groepen vol te krijgen en hebben trainers, instellingen en jongeren niet altijd de ruimte om het programma in te passen naast hun andere werkzaamheden/activiteiten. Daarnaast blijkt dat het niet altijd lukt alle onderdelen uit te voeren, bijvoorbeeld doordat het programma volgens de trainers te vol zit doordat de aandachtspan van de jongeren beperkt is en de groepsdynamiek aandacht vraagt van trainers.
Ondersteuningsbehoefte: Veel trainers geven aan behoefte te hebben aan (aanvullende) informatie over de meest recente ontwikkelingen op online gebied en in de online belevingswereld van jongeren, sexting en online seksuele grensoverschrijding.
  - d) **Aanbevelingen:** met de in 2021 ontwikkelde module Seks Online ([Special: Seks Online](#)) komen we tegemoet aan de behoefte voor meer ondersteuning op online gebied zoals sexting. Deze module van 1 bijeenkomst van 1,5 uur of 2 kortere lessen is in te zetten als aanvulling (verdieping) bij Make a Move. Met de bijbehorende e-learning (SKJ-geaccrediteerd) vergroten trainers hun kennis en vaardigheden op basis van de nieuwste inzichten voor gezond online seksueel gedrag en preventie van online grensoverschrijding. Seks Online is actief onder de aandacht gebracht bij de trainers, onder andere via relevante nieuwsbrieven en sociale mediakanalen. Wat betreft belemmeringen rond werving en groepsvorming onderzoeken we momenteel hoe we organisaties en scholen meer kunnen stimuleren om Make a Move structureler aan te bieden in de jeugdzorg en te integreren in lesprogramma's van scholen en/of in een doorlopende leerlijn rondom seksuele gezondheid.
-
- a) Verbeek, Cobben, Van de Bongardt, Luijk, Weeland (2023). *Procesevaluatie Make a Move: Onderzoek onder trainers en deelnemers*. Erasmus Universiteit Rotterdam, Atria.
  - b) **Procesevaluatie.** Steekproef: 7 Make a Move-groepen, verdeeld over 5 organisaties; trainers ($n=11$) en deelnemende jongens ($n=29$). Sub-steekproef voor verdiepende interviews 4 organisaties, waarvan 1 jeugdzorg, 1 regulier onderwijs en 2 tussenvoorzieningen tussen onderwijs en jeugdzorg, logboeken die trainers invulden en observatie

- c) **Uitvoering:** In grote lijnen wordt Make a Move uitgevoerd zoals omschreven in de handleiding. Gemiddeld voerden trainers 63.4% van alle programmaonderdelen volledig uit. Trainers kiezen er soms voor bepaalde opdrachten over te slaan. Trainers maken hierin verschillende keuzes. Zij sloegen vooral de introducerende onderdelen over, en deden de intakes meestal niet. Onderdelen als stellingen, quizzen en Can You Fix it-filmpjes werden relatief vaak uitgevoerd. Rollenspellen werden vaak niet of deels uitgevoerd. De belangrijkste reden hiervoor was tijdgebrek.

Waardering en leeropbrengsten: Make a Move wordt over het algemeen goed-gewaardeerd. Trainers waardeerden de training van Rutgers, de structuur en flexibiliteit van de handleiding, en de opbouw en inhoud van het programma. De jongens waren positief over hun trainers en neutraal tot positief over Make a Move zelf. Ze vonden de quizzen en filmpjes het leukst. Sommigen waardeerden dat het alleen met jongens was en vonden het belangrijk om meer over liefde en seks te leren. Hoewel jongens soms vonden dat zij al genoeg ervaring en kennis hadden over seks en liefde, gaven zij achteraf toch aan dat zij opener over seks hadden leren praten en meer wisten over o.a. wensen en grenzen aangeven en respecteren. Ook was bij de jongens hun zelfvertrouwen wat betreft flirten, daten en seks gelijk gebleven of omhooggegaan na het volgen van Make a Move. Trainers noemden dezelfde leeropbrengsten. Zij twijfelden of de opgedane kennis en attitudes zal vertalen in gedrag, vooral bij groepsdruk of onduidelijke signalen. Dit kan ook komen doordat oefeningen die bedoeld zijn voor het ontwikkelen van vaardigheden vaak werden overgeslagen, zoals rollenspellen. Trainers misten handvatten om seksuele en genderdiversiteit te bespreken bij het omgaan met lastige situaties in de klas/groep.

- d) **Aanbevelingen:** Deze evaluatie bouwt voort op een eerdere onafhankelijke procesevaluatie van Make a Move (Van Lieshout et al., 2015). Rutgers heeft verbeterpunten uit de eerdere evaluatie doorgevoerd die gewerkt lijken te hebben. Zo zijn de organisatorische problemen die trainers ondervonden bij de implementatie van Make a Move binnen hun organisatie afgenomen; het minimale percentage compleet uitgevoerde onderdelen van de handleiding is verhoogd; nieuwe trainers erkennen het belang van de intakegesprekken en waarderen de flexibiliteit van het programma.

Knelpunten die er nog zijn: 1) Organisaties, vooral onderwijsinstellingen, hebben moeite om de voorgeschreven dosering (de hoeveelheid en lengte van bijeenkomsten) in de praktijk toe te passen; 2) Bij de selectie van jongens en groepssamenstelling wordt niet altijd rekening gehouden met de in- en exclusiecriteria; 3). Het trouw navolgen van de handleiding blijft een punt van aandacht, vooral als het gaat om het doen van alle spel- en vaardigheidsoefeningen, zoals rollenspellen. Trainers hebben meer praktische handvatten en oefening nodig om jongens (en zichzelf) voor opdrachten die voor meer weerstand zorgen, te motiveren.

De aanbevelingen worden meegenomen in de doorontwikkeling van het programma en training voor professionals. In de train-de-trainer voor dit programma en in terugkomdagen zal extra aandacht gegeven worden aan handvatten en oefening voor onder andere de rollenspellen.

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten

- a) Van Lieshout, Mevissen, Ruiters (2015). *Effect- en procesevaluatie proefimplementatie Make Move*. Universiteit Maastricht

- b) **Effectonderzoek:** 20 deelnemende organisaties Jeugd- en Opvoedhulp (inclusief 5 Jeugdzorg Plus instellingen); deelnemende jongens (N= 183). Make a Move is geëvalueerd in een gecontroleerde gerandomiseerde studie (randomized controlled trial; RCT). De 20 deelnemende instellingen zijn semi gerandomiseerd over een interventiegroep (N = 10) en een wachtlijst-controlegroep (N = 10). Instellingen in de controlegroep konden met Make a Move aan de slag na afronding van de evaluatie. Er heeft een voormeting (T0), nameting (T1) en een follow-up (T2) meting 6 maanden na T1 plaatsgevonden via een vragenlijst afgestemd op de doelen van Make a Move.
- c) **Uitkomsten:** Het bleek niet mogelijk om op basis van de effectevaluatie effect aan te tonen van voldoende omvang op de belangrijkste uitkomstmaten van Make a Move. In enkele gevallen leken de scores wel in de gewenste richting te gaan en soms gaven de univariate analyses (sociale norm, gedrag/ omgang met sociale druk) wel een significante score. Statistisch gezien mogen deze echter niet als zodanig geïnterpreteerd worden. Het ontbreken van significante effecten komt grotendeels doordat er in de uitvoering van het programma te veel is afgeweken van de standaardprocedure. Make a Move is lang niet altijd uitgevoerd zoals bedoeld, dit maakt het onderzoeken van effecten zeer moeilijk. Belangrijke beperking in dit onderzoek was dat het onderzoek verliep in de periode voorbereiding transitie jeugdzorg met bijbehorende personele problemen (uitval) en onrust.
- d) **Aanbevelingen:**
- Naar aanleiding van de procesevaluatie is de programmahandleiding van Make a Move verbeterd. Hierdoor worden trainers beter in staat gesteld het programma uit te voeren zoals bedoeld.
  - Aandacht voor goede implementatie van Make a Move is nodig. Wanneer het programma uitgevoerd wordt zoals beschreven in de programmahandleiding, zal dit de effectiviteit naar verwachting bevorderen.
  - Succes of falen van Make a Move is ook afhankelijk van een goede inbedding binnen jeugdzorginstellingen. Basisvoorwaarden moeten hiervoor worden gecreëerd. Idealiter is Make a Move ingebed in een heldere visie en een helder beleid op het gebied van seksualiteit. Er is structurele aandacht (tijd en geld) voor het thema; Make a Move is opgenomen in het reguliere interventieaanbod van jeugdzorginstellingen.
  - Vervolgonderzoek is nodig waarbij het programma over een langere tijd gevolgd wordt.
- a) Verbeek, M., Van de Bongardt, D., Luijk, M., & Weeland, J. (2024). Evaluating a Positive Sexual and Dating Violence Prevention Program for Male Adolescents. Retrieved from osf.io/preprints/psyarxiv/m5ks8
- b) **Effectonderzoek:** deelnemende organisaties N=10; deelnemende jongens N= 66. Make a Move is geëvalueerd in een multi-site-gecontroleerde studie, waarbij een multi-informant, multi-methode is toegepast. Hiervoor zijn vragenlijsten afgenomen onder de deelnemers, interviews onder trainers en deelnemers, en zijn observaties van alle Make a Move-lessen van één interventiegroep meegenomen in de analyse. Uit de 10 geïncludeerde organisaties behoorden de organisaties die Make a Move konden uitvoeren tot de interventiegroep (N=6) en de anderen tot de controlegroep (N=4). Er heeft een voormeting (T0), nameting (T1) en een follow-up (T2) meting 3 maanden na T1 plaatsgevonden via een vragenlijst afgestemd op de doelen van Make a Move. Voor de effectstudie zijn kwalitatieve en kwantitatieve analysemethodes toegepast, waarbij resultaten zijn getrianguleerd.
- c) **Uitkomsten:** de onderzoekers concluderen dat in hun studie bewijs naar voren is gekomen voor de effectiviteit van Make a Move op de volgende doelen:

1. Attituden: positieve houding ten aanzien van aanvaardbaar en positief seksueel gedrag.

Er is een wisselend effect gevonden op attitudeveranderingen. Zo is het geloof in verkrachtingsmythes in de interventiegroep afgenomen, maar (negatieve) opvattingen over gendergelijkheid in seksualiteit en relaties niet

2. Sociale invloed: weerbaar zijn tegen negatieve sociale druk uit de omgeving (zoals groepsdruk)

De studie laat zien dat jongens in de interventiegroep weerbaarder zijn geworden voor negatieve sociale invloed, zoals groepsdruk, dan jongens in de controlegroep.

3. Eigen-effectiviteit: jongens geven aan in staat te zijn om zich op een aanvaardbare en positieve te manier gedragen in relationele en seksuele interactie

De jongens in de interventiegroep scoorden aanzienlijk hoger dan de controlegroep op alle uitkomsten voor eigen-effectiviteit (communiceren met een seksuele partner en herkennen en respecteren van seksuele grenzen). Het verschil was niet significant, maar in combinatie met de kwalitatieve resultaten concluderen de onderzoekers dat Make a Move effect heeft gehad op eigen-effectiviteit.

4. Vaardigheden: relationele en seksuele interactiecompetentie (interactie, communicatie, zelfregulatie) en weerbaar tegen negatieve sociale druk uit de omgeving, zoals groepsdruk

Make a Move maakt jongens weerbaarder tegen groepsdruk. De studie laat verder zien dat de interventiegroep hoger scoort dan de controlegroep op seksuele zelfregulatie en communicatie, dit verschil is niet significant. Deze doelen van Make a Move zijn onder eigen-effectiviteit geschaard in deze studie. De kwalitatieve resultaten bevestigen dat de jongens vaardiger zijn geworden in relationele en seksuele interactiecompetentie zoals communicatie, praten over wensen en grenzen en weerstand tegen groepsdruk.

5. Intenties: het verhogen van positieve en het verminderen van negatieve intenties wat betreft seksueel gedrag.

De studie laat wisselend bewijs zien dat Make a Move dit doel behaalt. Jongens in de interventiegroep waren na afloop van het programma minder geneigd om de persoon die hen zou afwijzen met rust te laten; anderzijds gaven ze minder vaak aan dat ze boos zouden worden na afwijzing.

Wat betreft sociale normen en gedrag (vermindering plegerschap) werd geen effect gevonden, waarbij aangetekend dat het beïnvloeden van sociale normen geen doel is van Make a Move, en de follow-uptermijn van gedrag te kort was.

Op basis van de gecombineerde kwantitatieve en kwalitatieve resultaten (triangulatie) concluderen de onderzoekers dat effect is aangetoond wat betreft vaardigheden en eigeneffectiviteit, en wisselend effect wat betreft attitudes en intenties.

Een belangrijke beperking in de studie was dat het programma niet altijd volledig werd uitgevoerd, wat de uitkomsten van de studie kan hebben beïnvloed. Rutgers zal zich blijven inzetten op verbetering van de programma-integriteit en kwaliteitsbewaking.

5. Samenvatting Werkzame elementen

Inhoudelijke elementen

- Het vergroten van **kennis** ten aanzien van aanvaardbaar en positief seksueel gedrag (e.g. wensen en grenzen, overeenkomsten en verschillen tussen jongens en meiden, duidelijke communicatie, beeldvorming, risicosituaties, sociale invloed en coping strategieën) door kennisoverdracht (actief en passief leren) en groepsdiscussies.
- Bevorderen van een positieve **attitude** ten aanzien van aanvaardbaar en positief seksueel gedrag door groepsdiscussies (e.g., ontkrachten van mythen en vooroordelen rondom seksualiteit en gedrag van anderen), modelleren (e.g., gebruik van rolmodellen), reflectie en feedback (e.g., bekrachtiging van positieve attitudes en gedrag door de trainer).
- Het leren omgaan met **sociale invloed** door groepsdiscussies, het geven van informatie over misverstanden rondom seksualiteit en gedrag van anderen, en het gebruik van rollenspellen en filmpjes waarin een rolmodel weerstand biedt aan invloed van mensen in zijn omgeving.
- Versterken van **eigen-effectiviteit** ten aanzien van aanvaardbaar en positief gedrag in relationele en seksuele interacties via het oefenen van vaardigheden aan de hand van rollenspellen (begeleid en actief leren) en modelleren (jongens zien in filmfragmenten en tijdens de training hoe rolmodellen omgaan met bepaalde situaties). Feedback en positieve bekrachtiging dragen hier ook aan bij.
- Het ontwikkelen van **vaardigheden** in relationele en seksuele interacties, verbeteren van zelfregulatie en vergroten van weerbaarheid tegen negatieve sociale (groeps)druk. Dit gebeurt via modelleren en (passief/actief/begeleid) leren van nieuw gedrag (e.g., aan de hand van rollenspellen oefenen jongens met lastige situaties zoals omgaan met groepsdruk). Ook discussiëren aan de hand van stellingen en het onderling uitwisselen van ervaringen dragen bij aan deze ontwikkeling.

Praktische elementen

- Flexibiliteit programma: beschrijving van verschillende (uitvoerings)varianten van een werkvorm en reserveopdrachten bieden trainers mogelijkheden om maatwerk te bieden.
- Veilige omgeving met jongens onder elkaar.
- Het programma is afwisselend en sluit aan bij de belevingswereld van jongens, onder andere door actieve opdrachten en visueel materiaal.
- Make a Move is na een train-de-trainer zelfstandig uitvoerbaar binnen organisaties.

6. Aangehaalde literatuur

- Akkermans, M., Derksen, E., Kloosterman, R., Moons, E., & Wingen, M. (2023). *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend gedrag 2022*. CBS
- Assarzadeh, R., Khalesi, Z. B., & Jafarzadeh-Kenarsari, F. (2019). *Sexual self-efficacy and associated factors: A review*. In Shiraz E Medical Journal (Vol. 20, Issue 11). Kowsar Medical Institute. <https://doi.org/10.5812/semj.87537>
- Astuti, L. P., & Wangid, M. N. (2020). The effectiveness of cognitive restructuring techniques in improving students learning motivation. *Islamic Guidance and Counseling Journal*, 3(2), 75–82. <https://doi.org/10.25217/igcj.v3i2.658>
- Bartholomew, L.K., Parcel, G.S., Kok, G., Gottlieb, N.H., & Fernandez, M.E. (2011). *Planning health promotion programs. An intervention mapping approach*. San-Francisco: Jossey-Bass.
- Bicanic, I., & de Jongh, A. (2016). Het psychologisch, neurobiologisch en seksueel functioneren van adolescente slachtoffers van een eerste verkrachting. *Tijdschrift Voor Seksuologie*, 40(1), 28–33.
- Van Berlo, W., & Mooren, T. (2009). *Seksueel geweld: gevolgen en behandeling*. In I. Vanwesenbeeck, L. Gijs & W. Gianotten (Red.), *Seksuologie* (2e editie) (pp 419-435). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Boendermaker, L., Rooijen K., van en Berg, T. (2013). *Residentiële jeugdzorg wat werkt?* Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut.
- Brug, J., Assema, P. van, & Lechner, L. (red.) (2016). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering: een planmatige aanpak*. Assen: Van Gorcum.
- Carpentier, J., & Mageau, G. A. (2016). Predicting sport experience during training: The role of change-oriented feedback in athletes' motivation, self-confidence and needs satisfaction fluctuations. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 38(1), 45–58. <https://doi.org/10.1123/jsep.2015-0210>
- Coehoorn, I. (2021). Bereik- en behoefteonderzoek onder trainers Girls' Talk(+) en Make Move(+).
- Commissie-Samson (2012). *Omringd door zorg, toch niet veilig. Seksueel misbruik van door de overheid uit huis geplaatste kinderen, 1945 tot heden*. Boom: Amsterdam.
- Connell, J., Barkham, M., & Mellor-Clark, J. (2008). The effectiveness of UK student counselling services: An analysis using the CORE System. *British Journal of Guidance and Counselling*, 36(1), 1–18. <https://doi.org/10.1080/03069880701715655>
- Closson, K., Dietrich, J. J., Lachowsky, N. J., Nkala, B., Palmer, A., Cui, Z., Beksinska, M., Smit, J. A., Hogg, R. S., Gray, G., Miller, C. L., & Kaida, A. (2018). Sexual Self-Efficacy and Gender: A Review of Condom Use and Sexual Negotiation Among Young Men and Women in Sub-Saharan Africa. In *Journal of Sex Research* (Vol. 55, Issues 4–5, pp. 522–539). Routledge. <https://doi.org/10.1080/00224499.2017.1421607>
- DeGue, S., Valle, L. A., Holt, M. K., Massetti, G. M., Matjasko, J. L., & Tharp, A. T. (2014). A systematic review of primary prevention strategies for sexual violence perpetration. In *Aggression and Violent Behavior* (Vol. 19, Issue 4, pp. 346–362). Elsevier Ltd. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2014.05.004>
- De Graaf, H., van den Borne, M., Nikkelen, S., Twisk, D., & Meijer, S. (2017). *Seks onder je 25e : seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2017*. Uitgeverij Eburon

- De Graaf, H., Oldenhof, A., Kraan, Y., Beek, T., Kuipers, L., & Vermey, K. (2024). Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2023. Uitgeverij Eburon.
- Driessen, M., & Polet, J. (2021). Studenten over verkrachting: Onderzoek naar verkrachting onder studenten, hoe ze ermee omgaan en hoe ze erover denken. I&O Research & Amnesty International
- Dworkin, E. R. (2020). Risk for Mental Disorders Associated With Sexual Assault: A Meta-Analysis. In *Trauma, Violence, and Abuse* (Vol. 21, Issue 5, pp. 1011–1028). SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.1177/1524838018813198>
- Eldredge, L. K. B., Markham, C. M., Ruiters, R. A., Fernández, M. E., Kok, G., & Parcel, G. S. (2016). *Planning health promotion programs: an intervention mapping approach*. John Wiley & Sons.
- Exalto, J., Bekkema, N., de Ruyter, D., Rietveld-van Wingerden, M., de Schipper, C., Oosterman, M., & Schuengel, C. (2019). *Sectorstudie Geweld in de residentiële jeugdzorg*. Vrije Universiteit Amsterdam
- Fisher, J.D. & Fisher, W.A. (2002). *The information-motivation-behavioural skills model*. In: R.J.
- Frans, E. & Franck, T. (2017). Vlaggensysteem. Reageren op seksueel (grensoverschrijdend) gedrag van kinderen en jongeren. 6 e herziene druk. Antwerpen - Apeldoorn: Garant.
- Frans, E., De Wilde, K., Janssens, K., Van Berlo, W., & Storms, O. (2016). Buiten de lijnen. Sensoa Vlaggensysteem voor kinderen en jongeren met bijzondere behoeften. Garant Uitgevers.
- Graham, L. M., Embry, V., Young, B. R., Macy, R. J., Moracco, K. E., Reyes, H. L. M. N., & Martin, S. L. (2021). Evaluations of Prevention Programs for Sexual, Dating, and Intimate Partner Violence for Boys and Men: A Systematic Review. In *Trauma, Violence, and Abuse* (Vol. 22, Issue 3, pp. 439–465). SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.1177/1524838019851158>
- Gutierrez, B.C., & Leaper, C. Linking Ambivalent Sexism to Violence-Against-Women Attitudes and Behaviors: A Three-Level Meta-analytic Review. *Sexuality & Culture* (2023). <https://doi.org/10.1007/s12119-023-10127-6>
- Hoskens, D. (2021). An evaluation report on the 'Can you fix it?' intervention. Athena Institute, VU Amsterdam.
- Hust, S. J. T., Rodgers, K. B., Ebreo, S., & Stefani, W. (2019). Rape Myth Acceptance, Efficacy, and Heterosexual Scripts in Men's Magazines: Factors Associated With Intentions to Sexually Coerce or Intervene. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(8), 1703–1733. <https://doi.org/10.1177/0886260516653752>
- ISTSS. (2018). Sexual assault, sexual abuse, and harassment: Understanding the mental health impact and providing care for survivors: An International Society for Traumatic Stress Studies Briefing Paper. www.istss.org/sexual-assault
- Krahé, B., Bieneck, S., & Scheinberger-Olwig, R. (2007). The role of sexual scripts in sexual aggression and victimization. *Archives of Sexual Behavior*, 36, 687-701.
- Lee, C. H., Moak, S., & Walker, J. T. (2016). Effects of Self-Control, Social Control, and Social Learning on Sexting Behavior Among South Korean Youths. *Youth and Society*, 48(2), 242–264. <https://doi.org/10.1177/0044118X13490762>
- Lee, M., Crofts, T., McGovern, A., & Milivojevic, S. (2015). Trends & issues in crime and criminal justice Sexting among young people: Perceptions and practices. Australian Institute of Criminology
- Van Lieshout, S., Mevissen, F., & Ruiters, R.A.C. (2015). *Onderzoeksrapport Make a Move: Effect- en procesevaluatie van proefimplementatie*. Unimaas, Maastricht.

- Mahoney, P., Gielen, A. C., Bailey, M. M., & Gabel, C. (2020). Applying the Haddon Matrix to evaluate sexual assault interventions on college campuses. *Journal of American College Health*, 68(6), 579–586.
<https://doi.org/10.1080/07448481.2019.1583658>
- Michie, S., Johnston, M., Francis, J., Hardeman, W., & Eccles, M. (2008). *From theory to intervention: Mapping theoretically derived behavioural determinants to behaviour change techniques*. *Applied psychology*, 57, 660–680.
- Miller, J. A., Smith, E. A., Coffman, D., Mathews, C., & Wegner, L. (2016). Forced Sexual Experiences and Sexual Situation Self-Efficacy Among South African Youth. *Journal of Research on Adolescence*, 26(4), 673–686. <https://doi.org/10.1111/jora.12217>
- Motivaction. (2018). Gendernormen en geweld onder jongeren. <https://prod-cdn.atria.nl/wp-content/uploads/sites/3/2020/06/22124646/Factsheet-gendernormen-en-geweld-onder-jongeren-Act4Respect.pdf>
- Morelli, M., Bianchi, D., Baiocco, R., Pezzuti, L., & Chirumbolo, A. (2016). Not-allowed sharing of sexts and dating violence from the perpetrator’s perspective: The moderation role of sexism. *Computers in Human Behavior*, 56, 163–169.
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.11.047>
- Nation, M., Crusto, C., Wandersman, A., Kumpfer, K.L., Seybolt, D., Morrissey-Kane, E., & Davino, K. (2003). *What works in prevention: Principles of effective prevention programs*. *American Psychologist*, 58, 449–456.
- Naezer, M., & Oosterhout, L. van. (2019). Sharing is caring? Jongeren, sexting en de ongewenste verspreiding van sexy beeldmateriaal. In 2019.
<https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/202855>
- Navarro, J. C., & Ratajczak, K. (2022). Rape Myth Acceptance and General Self-Efficacy: Gender, Race, and Ethnic Differences of Knowing a Sexual Assault Victim among University Students. *Violence Against Women*, 28(15–16), 3762–3784.
<https://doi.org/10.1177/10778012211068056>
- Ojeda, M., & Del Rey, R. (2022). Lines of Action for Sexting Prevention and Intervention: A Systematic Review. *Archives of Sexual Behavior*, 51(3), 1659–1687.
<https://doi.org/10.1007/s10508-021-02089-3>
- Van Ouytsel, J., Madigan, S., Ponnet, K., Walrave, M., & Temple, J. R. (2019). Adolescent Sexting: Myths, Facts, and Advice. *NASN School Nurse (Print)*, 34(6), 345–350.
- Petty, R. E., Barden, J., & Wheeler, S. C. (2009). *The Elaboration Likelihood Model of persuasion: Health promotions that yield sustained behavioral change*.
- Rostosky, S. S., Dekhtyar, O., Cupp, P. K., & Anderman, E. M. (2008). Sexual self-concept and sexual self-efficacy in adolescents: A possible clue to promoting sexual health? *Journal of Sex Research*, 45(3), 277–286.
<https://doi.org/10.1080/00224490802204480>
- Scheel, M. J., Stabb, S. D., Cohn, T. J., Duan, C., & Sauer, E. M. (2018). Counseling Psychology Model Training Program ψ . *Counseling Psychologist*, 46(1), 6–49.
<https://doi.org/10.1177/0011000018755512>
- Schneider, M., & Hirsch, J. S. (2020). Comprehensive Sexuality Education as a Primary Prevention Strategy for Sexual Violence Perpetration. In *Trauma, Violence, and Abuse* (Vol. 21, Issue 3, pp. 439–455). SAGE Publications Ltd.
<https://doi.org/10.1177/1524838018772855>
- Teixeira, P. J., Marques, M. M., Silva, M. N., Brunet, J., Duda, J. L., Haerens, L., La Guardia, J., Lindwall, M., Lonsdale, C., Markland, D., Michie, S., Moller, A. C., Ntoumanis, N., Patrick, H., Reeve, J., Ryan, R. M., Sebire, S. J., Standage, M., Vansteenkiste, M., ... Hagger, M. S. (2020). A classification of motivation and

- behavior change techniques used in self-determination theory-based interventions in health contexts. *Motivation Science*, 6(4), 438–455.
<https://doi.org/10.1037/mot0000172>
- Tharp, A. T., DeGue, S., Valle, L. A., Brookmeyer, K. A., Massetti, G. M., & Matjasko, J. L. (2013). A Systematic Qualitative Review of Risk and Protective Factors for Sexual Violence Perpetration. *Trauma, Violence, and Abuse*, 14(2), 133–167.
<https://doi.org/10.1177/1524838012470031>
- Van den Berg, C., Bijleveld, C. & Hendriks, J. (2015). The Juvenile Sex Offender: Criminal Careers and Life Events. *Sexual Abuse*, 29 (1), 81-101.
- Verbeek, M., Cobben, W., van de Bongardt, D., Luijk, M., & Weeland, J. (2023). Procevaluatie Make a Move: Groepscoachingsprogramma over seksualiteit, relaties en weerbaarheid voor jongens op vmbo-en mbo-niveau, en jongens in de residentiele jeugdzorg in de leeftijd van 12 tot 18 jaar. Erasmus Universiteit Rotterdam
- Verbeek, M., Weeland, J., Luijk, M., & van de Bongardt, D. (2023). Sexual and Dating Violence Prevention Programs for Male Youth: A Systematic Review of Program Characteristics, Intended Psychosexual Outcomes, and Effectiveness. *Archives of Sexual Behavior*. <https://doi.org/10.1007/s10508-023-02596-5>
- Verbeek, M., Van de Bongardt, D., Luijk, M., & Weeland, J. (2024). Evaluating a Positive Sexual and Dating Violence Prevention Program for Male Adolescents. Retrieved from osf.io/preprints/psyarxiv/m5ks8
- Vries, H., de, Dijkstra, M., & Kuhlman, P. (1988). *Self-efficacy: The third factor besides attitude and subjective norm as a predictor of behavioral intentions*. *Health Education Research*, 3, 273-282.
- Wissink, I., Spanjaard, H., & Stams, G.J.J.M. (2020). Advies aanpassing landelijk instrumentarium jeugdstrafrechtketen (LIJ) voor jeugdige online delinquenten. Amsterdam: UvA/Spanjaard Development & Training.
- Yapp, E. J., & Quayle, E. (2018). A systematic review of the association between rape myth acceptance and male-on-female sexual violence. *Aggression and violent behavior*, 41, 1-19.
- Ziaei, T., Rad, H. F., Roshandel, G., & Aval, M. (2018). Effect of Counseling based on Sexual Self-Concept on the Sexual Health of Women in Reproductive Age. *Global Journal of Reproductive Medicine*, 3(5).
<https://doi.org/10.19080/gjorm.2018.03.555622>

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Kenniscentrum Sport & Beweging, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

